

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN
SURAT.

Manuscripts Library

S.D.P.B.

Coll. No. 124.

Title KARMA SAMUCCAYAGRANTHA.

CHUNILAL GANDHI VIDYABHAVAN, SURAT

Shastri Dinmanishankar Pustak-Bhandara

No. : 124 Subject : *Dharma Samrat*

Title : *Karma Samuccaya*

Author : — Scribe : *Devendra*

Date of the work : — Date of the Ms. : —

Place of the work : — Place of the Ms. : —

Size : *4.8" x 4.8"* Extent : *Fol 49*

Language : *Sanskrit* Script : *Devanagari*

Remarks : *Complete*

॥कर्मसमुच्चयः॥

॥देवकसेनलिखितं॥

उन्नमः श्रीगणेशाय ॥ गृहकर्मलिख्येते। यस्यां नमो गृहकर्मविंशतिः अथवानिः पत्रे गृहे पिउं वर
 शाखयात्रिः परिलिखेत। इह न्यायः। मि। इति मंत्रेण गृहमध्ये स्तुतिं कृत्वा आचमनादि आ
 ज्यजागांतं कृत्वा। उक्तां मिकस्यामि। स्वाहा ॥१॥ अस्यां देवानां तरेण स्वाहा ॥२॥ इति जुहो
 त्रि। स्विष्टकृदादि शेषं यमापनीयं। ततो गृहं मूत्रयित्वा। पूर्वस्यां दिशि द्वारं कल्पयित्वा गत्वा
 नयेत्। ततो दक्षिणस्यां दिशि द्वारं प्रदेशे एव मेव ॥ पश्चिमायां दिशि एव मेव। एवमुत्तरस्यां दिशि।
 मध्ये एव गतेः। नवगत्वा निखानयित्वा तेषु नवमुगतेषु उदकं सर्पिर्मिश्रं प्रक्षिप्यात्ततः ॥ उं
 नवग्रहमस्वेकार्ये मंडपः ॥ उं उं मेव च। स्तुतिं कृत्वा रुद्रकलशमृत्विजां वरणादिकं ॥१॥ कुशं उं न
 मिमंस्कारं स्रवाधिप्रयणां तिका। स्थापनं च ग्रहादीनां प्रजायं देवतस्ततः ॥२॥ श्रुतानि धारणा
 ग्राज्यजागां ता च कुशं उं तिका। समिदाज्यं चरुणां च होमः स्विष्टयवैः क्रमात् ॥३॥ पंचांगरु
 द्रपुनंत होमश्च दशशकः। ग्रहप्रजावृद्धानं च प्रार्थना च न कल्पना ॥४॥ वक्रिस्तजाव
 लेदनिं पूरणादुत्तिरतः परं। स्विष्टकृत्स्विका बहिर्हिमां ता च कुशं उं तिका ॥५॥ होमस्य दक्षि
 णा नो च न्यस्याश्चैव कल्पनं ॥ अनिषेकादि मांगल्यं नापि पुत्रान्वितस्य च ॥ प्रणीता

नां विमोकादिशां ह्यं ता च कुशं उं तिका। विमर्जनं ग्रहादीनां प्रार्थना मयं क्रमः ॥१॥ स्थानगोत्रमवि
 ता य होमयः ॥ उं रुते द्विजः। नवत्कलमवाप्नोति ततः स्तुत्यंति ते ग्रहाः ॥६॥ अकृजितः कलिं
 पुया मुनेषु चंद्रमाः। अंगारकस्तथा वंत्वा बुधो वै कौशले स्मृतः ॥७॥ शुक्रो नो जकटे जातः
 पश्चाद्देशे ह्यस्पतिः। शनैश्चरः सोराष्ट्रायां राहुर्वै रके तथा ॥१०॥ पर्वते पर्वते चैव ज्ञाताः
 सर्वत्र केतवः। काश्यपस्य गोत्रमादित्यस्य। आत्रेयस्य गोत्रं सोमस्य। भारद्वाजस्य गोत्रं मंगारक
 स्य। आत्रेयस्य गोत्रं बुधस्य। आंगिरस्य गोत्रं रुद्रस्य तः। कौरव्यस्य गोत्रं शुक्रस्य। काश्यपस्य गो
 त्रं शनैश्चरस्य। जैमिनिस्य गोत्रं राहोः। पैठिनस्य गोत्रं केतुनां। गुरुर्द्विजश्च नृगुर्नंदनश्च ह्य
 त्रं च सूर्यो धिरणी मुतश्च। वैश्यः शशांकः शशिनंदनश्च शोषाश्च सूर्यागगने वरामताः ॥
 आदित्यस्य विशाखे बुधं चंद्रस्यैव रुद्रतिकाः। पूर्वाषाढा धरासूनोर्धनिष्ठैव बुधस्य बु। गु
 रोरुत्तरफाल्गुन्यो शुक्रस्य पुष्यनक्षत्रं ॥ शनैश्चरो रोहिणी ज्येष्ठारोहो ररणि रुच्यते। केतुनां
 च तथा श्लेषा नक्षत्राणि स्मृतानि हि। सप्तम्यां नास्करो जातो ह्यस्यां नास्करनंदनः। नवम्यां
 भार्गवो जातो दशम्यां मंगलस्तथा। एकादश्यां गुरुर्जातो द्वादश्यां सोमनंदनः। सोमः रु

स्रवउद्देश्यां जौर्णामास्यां चतद्विपुः॥ यावदहं न पश्यंति तावत्ता तास्तु केतवः॥ आदित्येकपि
 लोनामपिंगलः सोमउच्यते॥ धर्मके उस्तथा नौ मेरुठरा त्रिर्बुधे स्मृतः॥ गुरौ वैवशिरवा
 नामशुक्ले जवतिहाटकः॥ शनैश्चरेमहातेजाराहोके तोऊ ताशनः॥ अथविधिः॥ मंडपः
 जोडशस्तनः॥ चतुरस्त्रं ऊं॥ चतुरस्त्रं हस्त॥ विशालं सर्वतः॥ अंगुली २ उच्छ्रयः॥ एवं
 विधं कर्तव्यं॥ मुष्टिमात्रं शताद्धे च शते चारत्रिमात्रकं॥ महस्ते तथ होतव्यं ऊं ऊं ऊं
 रात्मकं॥ द्विहस्तमयुते तच्च लक्ष्य होमे च उः करं॥ अष्टहस्तात्मकं ऊं ऊं कोटि होमे ततो
 धिकं॥ मुष्टिमानमिति बह्वमुष्टिहस्तमात्रमित्यर्थः॥ ततोवरणं॥ आचार्यः १ ब्राह्मण
 ग्रहाणां जापकः १ तस्य प्रचारः॥ उदङ् मुखो यजमान उपविशति॥ आचार्यः पूर्वनि
 मुरवः॥ तत्र यजमानः प्रयोगं पठति॥ अधश्चा ब्रह्मरोगिणी परा देश्चा श्वेतवाराहकृष्ण
 वैवस्वतमन्त्रे अष्टाविंशतितमकलियुगप्रथमविज्ञागे श्रीमन्मन्त्रपवित्रमार्कसमयातीत
 मवसरणां आषाढादि अमुकनामिमांशसरे उत्तरायनगते श्रीसूर्ये अमुकते अमुक
 मासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकदिने अमुकनक्षत्रे अमुकयोगे अमुककरणे अ २

मुष्टे चंद्रे अमुकस्ते सवितरि अमुकस्ते देवगुरौ शेषेषु ग्रहेषु यथा स्थानस्थितेषु मस्तु॥ एवं गुणवि
 शिष्टेषु एके काले जंबू दीपे नारतवर्षे आर्यवितर्तित गतिब्रह्मावर्तैकदेशे ऊमारिकाहे त्रान्त
 रवर्त्तिनी श्रीसोमेश्वरहे त्रेमदानयाः श्रीतपत्याः दक्षिणे तटे अस्मिन् सकलकल्याण
 वतिपुण्या मंडपायतने देवब्राह्मणा नां च सन्निधौ एवं गुणविशिष्टेषु एके काले देशे च
 सुतस्य विवाहोऽस्य कर्मप्रारंभनिमित्तं सर्वानिष्टपरिहाराथं सकामसमृध्यर्थं सर्वदु
 रितोपशान्त्यर्थं अविघ्नेन कर्मणां सिद्ध्यर्थं च श्रीगणेशां बिकयोः प्रीत्यर्थं आदित्यादिन
 वग्रहाणां प्रीत्यर्थं आदिन वग्रहाणां मानुजलार्थं निवग्रहशान्तिकर्मणि अमुकवेदमूत्रे
 आचार्य एतत्ते पाद्या एष वा अर्घ्यं पूजा॥ स्वस्ति न इन्द्रो वृषा दप्रक्षालनां आचमनां न

वग्रदशांतिकर्मणि अमुकवेदमूर्तेरुत्तिज एतत्तेपाद्यं। एषवोऽर्घ्यः। प्रजा। स्वस्ति न इन्द्रो
 उ। पादप्रक्षालनं। आचमनं। एवं सर्वेषां। अमुकवेदमूर्तेर्जापक एतत्तेपाद्यं। इत्यादि। आ
 त्मपादप्रक्षालनं। आचमनं। पुनस्तच्चमनं। ततः जुं डाग्रे आचार्यः पूर्वानि
 मुखउपविशेत्। यजमानउत्तरानिमुख। आचमनं प्राणायामः। पुनराचमनं। स्वस्ति
 नो मिमीता। संगमेमहि। श्रीगणेशाय नमः। ३। अपवित्रः पवित्रो वा। शुचिः। इदं वि
 स्तुते। सप्तवाधा। नमः स्वाहायै स्वाहायै। स्पर्शश्चावरणश्चाद्योपहराणां। स्तु।
 जुं नूः। तूजपास्मै। मधु३। अनाद्यं। अमुमासे। अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुक
 दिने। यथावर्तमानं। एवं गुणं। यौ। सुतस्म विवाहोऽश्वं यंच। आदित्यादिनवग्रहा ३

प्रणयनं पूर्णं। आदित्यादि। सानुक्कलायं निवग्रदशांतिकर्मणि। आचार्यप्रमुखाणां रुत्तिजां
 अर्घ्यं कस्यवरणमहं करिष्या। कुरुष्वेति ब्राह्मणः। अमुकसंगोत्र अमुकशर्मन्धेन वाद्युक्त
 दक्षिणेन स्थालीपाकेनाहं यक्ष्ये। तत्र त्वामाचार्यं वृणे। वृणीही इत्याचार्यः। वृतोऽस्म इति वा।
 युष्मानु रुत्तिजं आपकानु वृणे। वृणीहि इति सर्वे वृताः स्म इति वा। ब्राह्मणानां अत्र चंद
 नारि प्रजा। यथादत्तं च नो। आचार्यप्रमुखं रुत्तिजापकेन्योहं संप्रददे। यो यस्य विनागः
 प्रतिगृह्यतां। इमानि अर्चिता निज्योतीषि। अर्चनविधेः परिपूर्णं गत्वा। आचमनं। जुं नू
 जुं वस्वः अहन्नमीमदंतं। इरी। यवप्रहेफः। यथादास्यमानानि चक्षिप्यंता निजोन
 नानि आचार्यप्रमुखेन्योहं संप्रददे। यो यस्य विनागः प्रतिगृह्यतां। पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु।
 शिवा आपः संतु। सोमनस्य पुष्पमस्तु। अहंतं चारिष्टं चास्तु। दीर्घमायुः। वृद्धिः। धनः। इष्ट

संप० अनिष्ट० यत्पापं० द्विपदचु०॥ अस्य रुविजापकवरणकर्मणः प्रतिष्ठा० व्या० आचार्य०
 न्योदं संप्रददे० यो यस्य० उ० दहिणाः पांडु० बज्रदेयं चास्त० दीर्घमायुः० यद्यद्वे० तिसिथि०
 आदित्या० प्रजापतिः० स्थावरसंयो० बज्र० उत्तरेक०॥ अनिवाद० पुण्यादं नवं तो ब्रवं
 उ० श्रुति० ३ कल्याणं० ३ स्वस्तिनवं० ३॥ अस्य रुविजापकवरणकर्मणो यत् नून्यना
 ति० स्त० गृहे वृद्धि० उत्तरेक०॥ यजमानस्य मांगल्यं आशीर्वादि० यजमानो नालिकेरंष्ट
 हीत्वा॥ अस्य यागस्थानिः पत्येनवं तो न्यथितमिया॥ सुप्रसादं प्रक० त्रिंशां॥ कृतिकं वि
 धिपूर्वकं॥ १॥ इति वरणं॥ ॥ नतः कुशं जीवद्विब्रह्मा प्रणितापवित्रेष्ठः छेदन्त्या आ
 दि० न्यंचरुस्त्वाली स्तवः स्तकमेतुलं समिधः॥ उपग्रहः पूरणं पात्रं चेत्येतानि कुं० इति
 संस्थान्यासादयेत्॥ आचमनं प्राणायामः॥ स्वस्त्ययनं॥ पंचनृसंस्काराग्निं धं

प्रणयनं परिसमूहं न माषादकं ब्रह्मासवं प्रणीतास्तन मात्मासनं अग्नेर्दीहिणतो ब्रह्म स्थापनं॥ नृ
 भुवः स्वरिति पुष्पैरर्चनं॥ उत्तरतः प्राणिता प्रणयनो० उ० कोवः प्रणयतीति पूरणं॥ दहिणे जा न्या च
 स्तरणं प्रादेशेन मापयित्वा॥ कुशेन छिनत्ति पवित्रः स्तः इति पवित्रे छेदं न वैष्णव्यावित्यनुहणं
 पवित्रान्त्रिः पर्युक्ष्य महीनां पयोसि इत्याज्यस्थालीमादाया॥ इषेत्वा॥ इत्यधिश्रित्या स्तवः प्र
 तपनं प्रोक्षणं संमार्जनं पुनः प्रतपनं॥ स्तकं संमार्गः प्रतपनं प्रोक्षणं॥ मेतुलस्य स्तकं चतुर्लला॥ उ०
 जर्जला॥ इत्यदयुवास्या॥ स्तवे उदकं चतुर्लला॥ सवित्रं पूषं सवउत्तुनाम्य छिदेण पवित्रेण वसोः
 सूर्यस्य रश्मिनि॥ इत्याज्यसंस्कारः॥ सवित्रं प्रस० नि० इत्यदक संस्कारः॥ इति प्रोक्षणं॥ आदि
 त्याय सोमायां गारकाय बुधाय बृहस्पतये शुक्राय शनैश्चराय राहवे केतवे जुष्टं शुक्लामि॥ ३
 चतुर्थं नृष्टी॥ आदित्याय० न्यो० जुष्टं मासादयामि॥ आदित्याय० न्यस्त्रा नुष्टं प्रोक्षामि॥ पवित्राणां
 स्तवोदकेन प्रोक्षणं॥ समिदादिकं प्रोक्ष्य शोषोदकं प्रणितास्तु मुक्तात्रिः प्रक्षालनमधिश्रयणं॥
 ततो ग्रहादीनां स्थापनं याज्ञवल्क्यः॥ सूर्यः सोममहीपुत्रः सोमपुत्रो बृहस्पतिः॥ शुक्रः शनै

श्वरो गुरुः केतुश्चैते प्रदास्मताः ॥ वृत्तमंडलमादित्याय चतुरस्रं सोमाय त्रिकोणं मंगारकाय
 बाणं बुधाय दीर्घं चतुरस्रं वृद्धं स्पतये पंचकोणं शुक्राय धनुः शनैश्च राय राहवे चैव पंचको
 धजा इति तावत्स्फाटिकादुक्तं चंदनस्वर्णकावुनौ ॥ रजतादयसः सीसाकांस्याका
 यग्रहाः क्रमात् ॥ त्ववले विपटे लेख्या गंधैर्मंडलकेषु कवा ॥ वल्लिस्तनास्करांगारकोर
 तौ शुक्रौ शुक्रनिशाकरो ॥ पीतो बुधो गुरुश्चैव शेषाः ॥ रक्षाग्रहाः स्मृताः ॥ यथावत् प्रदे
 यानि वासांसि ऊसुमानि च ॥ ॥ इति याज्ञवल्क्यः ॥ द्वादशांगुलमादित्यं सोमं च द्विगुणं लि
 खेत् ॥ अंगारकं बुधं वापि लिखेद्दे चतुरंगुलं ॥ षडंगुलं गुरुं चैव लिखेद्भुक्तं नवंगुलं ॥ चतुरं
 गुलं केतोरिंसोमादप्यंगुलाधिकं ॥ लिखेद्वाहुततः के मध्यद्विगुलं मेव च ॥ मध्ये तु नास्ति
 रं विद्या ॥ शिनं पूर्वदिशि ॥ दक्षिणे लोहितं विद्या ॥ बुधं पूर्वोत्तरे ॥ गुरुं उत्तरे ॥ गुरुं विद्या
 पूर्वोत्तरे ॥ ववतु नागं विं ॥ पश्चिमे न शनिं विद्या ॥ दक्षिणे पश्चिमे ॥ पश्चिमोत्तरतः केतुं स्था
 प्या वै शुक्लतंदुलैः ॥ शुक्राकौ प्राग्गुरुवोऽप्यो गुरुसोमा बुद्धिगुरुवोऽप्यस्य गुरुः शनिः सो

५

मः शेषादक्षिणतो मुखः ॥ अग्निरापो धरा विष्णुरिंद्रा एषो प्रजापतिः ॥ सारपराजीतथा ब्रह्माग्रहा
 णां देवताः स्मृताः ॥ ईश्वरो मितथा स्कंदस्तथानारायणस्मृतः ॥ ब्रह्माशक्तो यमः कालश्चित्रश्चैत
 धिदेवताः ॥ अग्निर्दक्षिणतः सूर्यास्ति चतुरत्तरतोरवेः ॥ आपः उत्तरतः सोमादुमादक्षिणतस्त
 था ॥ भूमिः पश्चिमतो नोमात्स्कंदो दक्षिणतः स्मृतः ॥ विष्णुः प्राच्यां बुधात्स्थापः पश्चान्नाराय
 णः स्मृतः ॥ इन्द्रः पश्चाद्गुरोश्चैव ब्रह्मा स्थाप्योऽथ पूर्वतः ॥ इन्द्राणी पश्चिमे शुक्रात्प्राच्यामिंद्रस्त
 थैव च ॥ प्रजापतिर्नैर्ऋतिश्च शनैराग्नेयतो यमः ॥ सारपराजी नैर्ऋते च राहोः कालो पराजिते ॥
 केतो राग्नेयतो ब्रह्मा चित्रगुप्तस्तनैर्ऋतौ ॥ दिक्पालास्तदशैव तद्दोऽग्निर्यमिर्नैर्ऋतौ ॥ व
 रुणः पवनः सोम इरो ब्रह्मा पृथिव्यापि ॥ आद्या अष्टौ दिक्पालाः प्राच्यादिषीशां न्याता
 सुदिक्षु प्रदक्षिणं प्रतिदिशमेकैक इत्येव स्थाप्याः ॥ नवमं ईशानी प्राचो मध्ये दशमस्तस्य
 मुखः ॥ पश्चिमा वायव्यो मध्ये ॥ इन्द्रो ब्रह्मा यमो वायुर्वरुणश्चैति कपालाः ॥ लोकपालाः स्म

यडुत्तरतः स्थाप्याः। शनेरीशां-चांकेतोराग्नेयांस्तूर्याद्यायव्यांगणपतिः। गणपतेरुत्तरतो जात
वेद्यः। गणपतेः पूर्वतः क्षेत्रस्थपतिः। गणपतिर्नैरुतिवास्तोष्पतिः॥ जातवेदस उत्तरतो मरुतः
ग्रहमंडलस्येशानकोणे आरभ्य प्रदक्षिणं चतुर्दशदिनं च त्राणमभिजितासहाष्टाविं
शतिसंख्याकानां प्रतिदिशं सप्त सप्त देवताः स्थाप्याः॥ तत आचार्येग्रहपीठादीशान्या
मकालबुधं जलपूणं रुद्रकलशं स्थापयेत्। तत्प्रकारः॥ ॐ स्योना पृथिवी ०० थः। इ
ति पृथिव्या निमंत्रिणं। अनिकं ० वृषा। कलशा निमंत्रितं। आपूणे ० नृनुवः स्वः
पूरणं। या उषधीः ०। उषधी प्रक्षेपः। आयुष्मं वरुं मुद्रापनं। अश्वच्छेवो ० इति पंच
पल्लवाः। वटामृजं शुश्वच्छेवो दुंबराणं पंचपल्लवाः। इदं तेषां त्र्यंशं परिधानपात्रं याः प
त्निनी ०। नारिकेरपूगादिफलानि पिधानपात्रोपरि। सुवं वस्त्राणि तिवास सावेष्टनं।
ततोरुद्रकलशोपरि वस्त्रं विल्लुरुद्रस्थापनं। शुक्लतंदुलैः। तत्र जापको रुद्रजपं करोति।

ततोऽग्रादीनां प्रतिष्ठासंज्ञेपेण पूजा तद्विधिर्विद्यते ॥ अग्रादीनां स्थापनमुक्तमधुर्जे नो स्था
पन इव नाद्यर्थं मंत्रा उदाह्रियन्ते ॥ अथ मंत्रः ॥ आ तस्ते नाया ग स्वाभि रूद्रि जि ह्रु ध्य ध्वं ह्रु
स्पते शुक्रं ते अन्य छ मनिर भित्तिः कयानः श्वित्रः के चं छ एव निति यद्वा मंत्राः ॥ अग्निं इतं
असु मे स्यो नाष्टृथिवी दं विष्णुरिंद्रश्चेष्टानीं प्राणी मासु नाष्टृ प्रजापते न तदा यं गो ब्रह्म
जज्ञानमिति देवता मंत्राः ॥ कद्रु द्रा यगौरी र्भिमा यय द्रुं दः सहस्रशीषा ब्रह्मणस्पते त्राता
र मिंद्रपरेयिवां संकायमानः स्त्वनः श्वित्र उतेत्यधि देवता मंत्राः ॥ त्रातार मिंद्रवं नो अग्ने
यस्मि नृहे प्रतर्यायुरुद्रु त्तं वरुणा नो नियुद्भिः वयं सोमतमीशानमस्मे रुद्रा स्यो नाष्टृ
थिवीति दशदिक्पाल मंत्राः ॥ एं दसान सिं ब्रह्मणस्पते परेयिवां संवा यवा याहि वरुणः
आवितेति पंचलोकपाल मंत्राः ॥ गणानां त्वाजात वेदसे ह्ये त्रस्यपतिना वास्तोष्पते प्रतिमरु
तो यस्य दुह्य इति पंचगणपत्यादि मंत्राः ॥ अग्नि रूषिः प्रजापते आप्पा यस्व कद्रु द्रा यादि
तिथौ ह्रुं स्पति अतिदयः कालिको नामोदीरतां न ज्ञो नो अग्नि रूग्नुनातिनः सविता पश्चात्ता

दिदुवृष्टारं वायवायादीनां मित्रावरुणात्रातारमिन्द्रमेषहिमनसः समुद्रजेषां
 विश्वेदेवास आगततस्मिन् विवृणोमिदं विष्णुयेनः सपत्नावरुणः प्राविताशन्नो अज एक
 पादुतनो दिवुध्मः पूषा गा अन्वे एषो उषाः परे परे यिवांसमित्यष्टाविंशतिनस्तत्र देवतामं
 त्राः ॥ ब्रह्मणस्प इदं विष्णुः कद्रुद्रायेति ब्रह्मविष्णुरुद्रमंत्राः ॥ इति स्थापितदेवतामं
 त्राः ॥ अहो देवाधिदेवो च दिव्यान् लोकपालकाः । गणपत्यादयः पंचनक्षत्राणां च दे
 वताः ॥ ब्रह्मा विष्णुस्तथा रुद्र इति स्थापितदेवताः ॥ ॥ ऊं न रुद्रजपस्यापि दशांशां कृत
 यः पृथक् । अथ याम इति वैवहोतयोक्तत्रयोदश । वेदादयस्त्यंबकस्तुल्यदमीश्व
 षसरस्वती । मरुत्सर्जन्यवसव विश्वेदेवाश्चिनी सुतो ॥ सविता व्याकृतिगण इत्यस्था
 पितदेवताः ॥ ॥ अथ यामते सुमति । इति रुद्रजपदशांशो ममंत्राः ॥ अथ स्थापितदेवतामं
 त्राहो मायमुच्यते । अग्निमीले इषित्वा अग्न आयादिशन्नो देवीरिति वेदादि वेदादय
 स्त्यंबकं सक्तुमिव पावकानो मरुतो वीलुपर्जन्या ययेनः सपत्ना च मासश्च एषो उषा ७

त्स सवित्रवारण्यं नरादिमहाव्याकृतयश्च तस्मिन् इति सप्तदश स्थापितदेवतामंत्राहो ममात्रप्रयोज
 नात् । तदस्तु मित्रावरुणा प्रतिष्ठा मंत्रः । इति गृहादि स्थापनमुक्तं तदर्थं तन्मंत्राश्चोक्तास्तत्प्रसंग
 दन्येष्वाकाः ॥ इति मंत्राः ॥ अथ क्रमप्राप्ता संक्षेप पूजा । आदित्यादिनवग्रहेभ्यः स्थापितदेवतास
 हितेभ्यः इदमंत्रचंदनादि पूजा । इति संक्षेप पूजा ॥ ॥ आचमनं स्वस्त्ययनं आरण्याधि श्रयण
 पर्यं ता ऊं शं डिका प्रायिदिता ततो गृहादीनां कलशस्य च स्थापनं । संक्षेप पूजनं च विहितमिदं
 नानुक्रमक्रमप्राप्ता अधि श्रयण दुत्तराश्रितानि द्वार एण घा ऊं शं डिका विधीयते ॥ ८ ॥ श्रिता
 नि द्वार एण च द्युकासनं । पार्श्वप्रक्षालनं । प्रत्यनि द्वार एण च । सप्तदशसमिद्धो जुहुयात् । विष्णो
 हस्तोसि । इति ऊं शं क्तवयो वप्रिदक्षिणा न्यां हस्ताभ्यां युगपद्गुणं । त्वमग्ने हि रण्यस्तूपोऽग्नि
 र्जगती । ऊं त्वमग्ने प्रमतिं मदान्यः स्वाहा । इति वायव्यकोणमारण्या विच्छिन्नं शराकारमा
 येयकोणपर्यंतं जुहोति । ऊं यस्य मे हि हि रण्यगर्नस्त्रिष्टुप् । यस्य मे हि मवं विधेम स्वाहा ।
 इति नैर्ऋत्यकोणमारण्या विच्छिन्नं शरवदवक्रमीशानकोणपर्यंतं जुहोति । ऊं अग्नये स्वा

डा। उभरतः। सोमाय स्वाहा दक्षिणतः। मध्ये न्याहुतयः। इत्याज्य नागां ताज्जरां गिका। ततो ग्रहा
 दिसंबंधिसमिदाज्यहोमादिकं। तद्यथा। आदितादिनवग्रहाणां आक्षेपेनेत्यादिकैः स्वस्वमं
 त्रे स्वाहांतैरर्कादिसमिधोमः। स्वाहाकारोतेहोममंत्राणां समिदाधीनमंत्राणांच॥ ॥ अर्कः
 पलाशः खदिरोपा मार्गेशि पिप्लवः। अदुंबरः शमी इव अश्वसमिधः क्रमात्॥ एकैकस्य
 स्वष्टशतमष्टाविंशतिरेव वा। होतव्यामधुसर्पिण्यां दध्ना ह्रीरेण चाहुताः॥ इति याज्ञवल्क्य
 ऋषिः॥ उक्तमंत्रै प्रतिमंत्रकेन सूक्तेण नवग्रहे न्यत्राज्यहोमः। ततश्च रुहोमावदानधर्मेण
 तथा हि। एकं घृतं सूक्ते चिमुक्ता अवदानं दयं मेह एन सूक्ते चिमुक्ता पुनः सूक्तेः अनिघ्न
 रदयं चरोः। अक्षत्वेन० पश्यन्। स्वाहा। पूर्ववच्च उट्टी तं चत्वा। उ-आपायस्व० ये स्वाहा। २
 च उ०। अग्निर्मूर्ध्नि ति। स्वाहा। च उ० उदुधध्वं० वः। स्वाहा। च उ०। वृहस्पते अति० त्रं। स्वा
 हा। ५ च उ०। शुक्रं ते अ० स्तु स्वाहा। ६ च उ०। शमग्निरग्निधः स्वाहा। ७ च उ०। कयानश्चि० ८

ता। स्वाहा। ८ च उ०। के उ० चत्वा एव न० थाः। स्वाहा। ९। आक्षेपेनेत्यादिमंत्रै घृताहुति तिलयवहो
 मोग्रहदेवताधिदेवतादि स्थापितदेवताभ्यो स्थापिताभ्यश्च। यथाशक्ति अष्टोत्तरसहस्रं उ
 शतमष्टोत्तरं उशतमष्टोत्तरं तथा। अष्टाविंशतिरष्टोवा एकैकस्य उहोमयेत्। प्रथमो
 युतहोमस्त्याज्यहोमस्ततः परः। तृतीयः कोटिहोमस्तु सर्वकामफलप्रदः। आधुनिका
 अशक्तास्ते वं ऊर्वंति। तिलयवाहुति। २८। प्राज्ञे ह्युष्ट्रगनारिं गंजवीरं बीजप्ररकं। उक्त
 तीनालिकेरं च दाडिमानियथाक्रमं। आक्षेपेनेत्यादिमंत्रै प्रत्युचं फलाहुति॥ ८॥
 अग्निं दूतमित्यादिनिप्रत्येकं तिलयवाहुति। ८। कद्रुद्राय गौरीर्मिमायेत्यादिभिः
 प्रत्येकं तिलयवाहुति॥ ८। त्रातारमिंद्रमित्यादिभिः प्रत्येकं तिलयवाहुति। ८। एं द
 सा० प्रत्येकं ८। गणानां० ८। जातवेदसे० ८। इत्यादिप्रत्येकं ८। जातवेदस इत्यनेन घृता
 कसर्वपहोमः। अग्निर्ऋषिः० प्रतिमंत्रं ८। तिलयवाहुति। अस्य एव स्पति० ८ इदं विष्णु० ८।

कद्रुशाय०८। रुद्रजपस्य दशांशो मः। अश्यामते सुमति देव० हविः। स्वाहा। आहुति। १३। तवो
 स्थापित देवता होमः। अग्निमीले ईषत्वेत्यादिनिः प्रत्येकं ८। अंबकं सकृन्मिवेत्यादिभिर्वा
 रुतं तैः प्रत्येकं आहुति ८। अंबकमित्यनेन वृताक्तगुणुलस्य होमो न तिलयवानां सकृन्
 मिवेति पयो हवशिकरामिश्रान्नशालितं दुलान् शुक्रयात्। ननु तिलयवान्। पावकान्
 इत्यादिभिस्तिलयवानेव इत्यस्थापित देवता होमः॥ इति होम समाप्ता ॥ ८॥ त
 तोविस्तरेण यजमानो ग्रहपूजां कुर्यात्। तथा हि। अथ श्रीदेशे च। सुतस्य विवाहो स
 वप्रा० थं आदित्यादि० प्रीत्यर्थं आदिनवग्रहाणां सानुज्जलार्थं आदिनवग्रहाणां स्था
 पित देवता सहितानां पूजनमहं करिष्ये। नास्करांगारकौ रक्तौ शुक्लौ शुक्रनिशाकरौ।
 पातो बुधगुरुश्वेव शेषाः कृष्णाग्रहा स्मृताः। यथावत् प्रदातव्यं वासः पुष्पं विलेप
 नं। रक्तश्चेत् क्रमादद्यात् कद्वारेण ऊं सुं न कं। चंपकं शतपत्रं च जातीपुष्पं शमीत

षा। पुष्पं चागस्त्यकं प्रोक्तं विचित्राणि यथाक्रमं॥ यातवल्क्यः॥ ॥ गुडोदनं पायसं च हविष्यं
 क्षीरपाष्टिकं। दधोदनं हविष्यं मांसं चित्रान्नमेव च। रक्तचंदनमादित्याय श्रीरवं सो
 माय। रक्तचंदनं ऊं ऊं मं वा अंगारकाय। गोरोचनं नाके सरं वा बुधबृहस्पतिभ्यां। श्रीरवं
 डं शुक्राय। कस्तूरिकाशानिराहुभ्यां। विचित्रचंदनं केचन्यः॥ रक्तकणवीरमादित्याय।
 श्वेतकणवीरं सोमाय। ऊं सुं न मंगारकाय। चंपकं बुधाय। शतपत्रं बृहस्पतये। जातीपुष्पं
 शुक्राय। शमीपत्रं शनैश्चराय। अगस्त्यपुष्पं राहुवे विचित्रपुष्पं केचन्यः। ऊं दरादिधू
 पः। उक्तधूपानां वेगुगुलः। नववर्तियुतो दीपः। गुडोदनमादित्याय धृतपायसं सोमा
 य। हविष्यान्नमंगारकाय। क्षीरपाष्टिकं बुधाय दधोदनं बृहस्पतये। मोदकं शुक्राय।
 सघृतं हविर्नूतं माखान्नं शनैश्चराय। मांसं मोदनं संयुक्तं राहुवे विचित्रोदनं केचन्यः॥
 महाएवै। चंदनानि। दिवाकर ऊं जा न्यां हि दापयेत् रक्तचंदनं। चंदे च नागवै चैव श्री।

खंडं च प्रदापयेत्। ऊंक्रमेन उ संयुक्तं श्रीखंडं जीवसौम्ययोः। अग्रं चंदनं दद्यात्। ऊंके
 त्वर्कजेषु च। रवे ऊंकरं धूपं शशिनस्तु दद्यात्। नो मे सत्त्वरसं वैव अग्रं च बुधे तथा।
 सिंहे ऊं गुरवे दद्यात्। ऊंके बिल्वं गुरुं तथा। गुगुलुं मंदारं चलाहं राहो च केतवो पूर्वो
 क्त ऊंकरं कादि धूपानां वे सवेषां गुगुलुं रवे धूपः। तथा च याज्ञवल्क्यः॥ ॥ धूपो देयः
 श्वगुगुलु इति॥ ततो दीपं तत्त्वानैवेद्यं देयं। मंजुर्णवे। गुडोदनं रवे दद्यात्। सोमाय वृ
 तपाय सोमोदिताय इविष्णो नंबुधाय ह्रीरषष्ठिकं। दध्नादं गुरोर्दद्यात्। ऊंकाय
 धृतमोदकं। मिश्रं धृतमारुचैश्चानि वेद्यं स्यात्। नैश्वरे। राहो मं। सोदनं दद्यात् केतो
 श्चिदनं तथा॥ ॥ अथ पूजाविधिः॥ यजमान आचमनं प्राणायामं कृत्वा। अथ श्री
 देशे च। सुतस्य विवाहोऽस्य व० सिध्यथं च आदिन वयं देवः स्थापित देवता संहितेभ्यः १०

पूजनमहं करिष्ये॥ आरि केतु पर्यंतं न्यः। अथादिग्रह देवताभ्यः इदमत्रा ईश्वराय धि देवताभ्यः इदम
 त्रा इदं आदि दिक्पालेभ्यः इदमत्रा इदं आदि लोकपालेभ्यः इदमत्रा गणेशाय धि पंचभ्यः इदं अथादिनेत्र
 तदेवताभ्यः इदं रुद्र ऊं नो परिब्रह्म विष्णु रुद्रेभ्यः इदं आदित्याय इदं चंदनं। इत्यादि सवेषैः सत्त्वं
 मंत्रैः पूजा। धूपः दीपः अर्घ्यः। तस्य मंत्रः। आदित्याय अग्नयेः सर्वेषां येन प्रतिष्ठिताः ते गृहं कृत्वा मया
 दत्तं मिमं मर्चनं मोनसः। प्राज्ञादि फलानि दद्यात्। नागवन्धूदलं शुभं पूजा फलसमाप्तिं। कर्पूर
 ए समा युक्तं तो वृत्तं प्रतिगृह्यतां। नैवेद्यं। अत्र नैवेद्यानि यथा कृतानि आदित्यादि नवग्रहेभ्यः स्था
 पित देवता संहितेभ्यः स्वाहा। आरात्रिकं। नमो ब्रह्मणे रुद्राय देवा सोऽविश्वतश्चतुर्भ्यो नमो मरुतभ्यः।
 इदमात्रिकं आदिवः स्वाहा। अत्र पुनः पुष्पपूजा। आरात्रिकं वेदनं नमस्कृत्य। आदित्याभ्यो न
 मः। प्रार्थना। आयुर्विधां धनं रत्नं यशः सोयं च पुष्कलं। पुत्रान् दत्त सुखं दत्त सर्वां कामांश्च देहि मे।
 पूजा संकल्पः। रक्तचंदनादि चंदनैः रक्तकरवीरादि पुष्पैः ऊंकरादि धूपैः। प्राज्ञादि फलैः। गुडोदनादि
 नैवेद्यैः कर्पूर आरात्रिकैः। अत्र या यथा कृतं पूजया न गच्छंत आदित्यादि नवग्रहः स्थापितः संहिताः श्री
 यंतां जलं जले। वस्त्रं पूजा। आदित्ये कपिलो नाम पिङ्गलः सोम उच्यते। धर्म केतुस्तथा नो मरुता

सन्निबुधेस्मृतः। गुरोर्बैवशिखीनामशुक्लेनवतिहाटकः। शनैश्चरेमहातेभाराहोकेतौकृताशानः।
 इतिवक्रौपुष्पप्रक्षेपः। बालिदानां होमकुंडं परितः। पूर्वदिदशारिस्तुक्रमेण। आतारमिंदमावि-
 षः। इंदायनमः। इंदानुचरेभ्योनमः॥ इति पूर्वस्थां। त्वन्नो अग्ने० ते। अग्नेयेनमः। अग्नेनुचरे-
 भ्योनमः। एवंक्रमेणयस्मिन्नुक्षे० यमायनमः। यमानुचरे०। प्रातर्यायुः० तां। निर्वृतेनमः। नि-
 र्गुणनुचरे०। उदुत्तमं० मावरुणायनमः। वरुणानुचरे०। आनोनियुद्दिःश० नः। वायव्यममः।
 वायव्यनुचरे०। वयंसोमव्र० हि। सोमायनमः। सोमानुचरे०। तमीशानं वस्त्रो०। इशानाय-
 नमः। इशानानुचरे०। अस्मरुद्रा०। रुद्रायनमः। रुद्रानुचरे०। इतीशानी प्राजोमधो॥ पूष-
 णतिः। वृत्तस्पृक्वचउष्यंस्त्रिमुक्तापत्रं पूगं नालिकेरं श्रीखंडं कर्पूरं उल्लंघं दुर्वलं।
 चमुक्ताततः स्त्रिचं पूणं चत्वा चत्वायजमानोचोरध्वे। समुद्राहमिरिति स्त्रुक्तेनमः।
 तज्जमिमित्यंतेन अवधि नधारया वृत्तं जुहुयात्। पूर्वा॥ अग्न्यागातां कृशं डिका प्रारं-
 ते। स्विष्टचरा। एकः स्त्रुवः। एकः अवदानं। उपरिस्त्रुवदयो। श्रुतानि वारः। उं अग्नेयेस्विष्ट-
 ते स्वाहा। उदकोपस्पर्शनी। सप्तकी। नः स्वाहा। उं नुवः स्वाहा। उं स्वः स्वाहा। उं ननुवः स्वः

म८

११

स्वाहा॥ २॥ अयाश्चाग्नेस्त्यननिशस्तिश्च सत्यनित्यमया असि। अयासा मनसा ततोया संद्वय-
 मूहिषो अयानः। तणुहिनेषजं स्वाहा। प्रजापतेये स्वाहा। सव्ये पाणौ ये कृशास्तां दक्षिणे ना-
 ग्रे संगृह्य मूले सव्येन स्त्रुच्यं मध्यं स्त्रुवे मूलं माज्यं स्त्रुत्वा०। अग्नेर्वसो॥ सि। इति जुहुयात्।
 तिस्रः समिधो जुहुयात्। पवित्राभ्यां पर्युक्षणां। इदमाप इति च वेन मार्जनं। पवित्रेभ्यो प्राहि-
 ष्याव हिंसमिः। ततो होमसंकल्पः। पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु। शिवा०। सो०। अरुतं०। दीर्घं०।
 वृद्धि०। धनं०। इष्टं०। अनि० यत्ना०। विप०। अस्मिन् ग्रहशान्तिकर्मणि यद्यद्वयं याव-
 द्धावदं संख्याकं येन येन मंत्रेण कृतं तस्यैतस्यै देवतायै तत्तद्व्यंताव तावत्संख्याकं तेन
 तेन मंत्रेण कृतं तस्यैतस्यै देवतायै। इति जलं जले॥ करसंपुटं कृत्वा। सा सा देवता सुप्री-
 ता शान्तिदा पुष्टिदा वरदानवंतु॥ दक्षिं संकल्पः। अग्न्यागातां कृशं डिका प्रारं-
 ते। स्विष्टचरा। एकः स्त्रुवः। एकः अवदानं। उपरिस्त्रुवदयो। श्रुतानि वारः। उं अग्नेयेस्विष्ट-
 ते स्वाहा। उदकोपस्पर्शनी। सप्तकी। नः स्वाहा। उं नुवः स्वाहा। उं स्वः स्वाहा। उं ननुवः स्वः

६ ला

सप्रतिगृह्यतां धधेनुः शंखः स्तथानुज्ञानुदेमवासो हयः क्रमात् रुद्रागोरायसंछागएता
 वेदहिणाः स्मृताः नृयसी संकल्पः ॥ अस्य ग्रहाणां तिकर्मणः ० नूनानि रिक्तं परिपूर्णार्थं
 यथोक्ताः नृयसी दहिणां नाना गोत्रेभ्यो ब्रा० दे० उ० दहिणाः पा० उ० व० दी० य० ति०
 आ० प्र० स्त्री० व० उ० अ० पु० ए० पु० ए० ह० ३ रं ० ३ कं ० ३ स्व० ३ उ० स्व० स्ति ॥ अस्य न
 वग्रहाणां तिकर्मणो यं नूनानि रिक्तं ० स्त ॥ गृहे उ० तरे ० ॥ ॥ अभिषेकः स्वजनेः सइम
 वनिमुखे यजमाने वृक्षानुक्रमेण उविष्टे रुद्रकलशाताम्रपात्रे जलमुद्रुत्पतेर्णाशिरु
 मुकट्टेयः ॥ तत्र मंत्राः ॥ अंबयो यंति रुक्मं आपद्दुःखं उक्कं १ इमं मे गंगं रुक्मं समुद्रं
 ज्येष्ठं रुक्मं धसदास्त्रा हं शतधारं मृषिभिः पावनं च तं तेन लामभिषिचि चामिपावमान्यः
 पुनंतुते ॥ १ ॥ न गंतं वरुणं राजा न गंतं सूर्यो बृहस्पतिः न गमिंश्च वायुश्च न गंतं सप्त रुष
 यो ददुः ॥ २ ॥ यत्ते केशेषु दो भगिंसी मंतं यच्च मूर्धनि ललाटे कर्णे योरद्वहोरापस्ते धी
 उते सदा ॥ ३ ॥ अमृतानि षेकोऽस्तु मांगल्यं ॥ ऊं ऊं मे न सा हतेन ॥ ग्रहाणां आशिषो १२

प्राज्ञादिफलानि वृक्षानुक्रमेण तेषां हस्ते पथित ॥ आन्योक्तं स्ववेणुमविभूतिं गृहीत्वा वेष्म
 हुस्ते ऊं ऊं मे न वमांगल्यं विरूपा का यो प्रथमं ग्रहादीनां वक्ष्यंतां पश्चात्तेषां ॥ आशीर्वदि
 तेन्य आचमनं देयं ॥ पूर्ववादिहो मां ता ऊं शं डिका ॥ रुताहो मसं कल्प्या धवां तरं च तं ॥ इदं
 नी प्रणीता विमोकादिका समाप्ति पयं ता ऊं शं डिका प्रारभ्यते ॥ प्रणीता विमोकः ॥ ब्रह्मणे
 पूर्णपात्रं ॥ ग्रहाणां तिकर्मणः समृद्धार्थं इदं पूर्णपात्रं सहिरण्यं ब्रह्मन् उच्यते महं संप्रददौ
 ब्रह्मो स र्जनां कर्मपिवर्गं ब्राह्मणं नो जनं ॥ अस्य न वग्रहाणां तिकर्मणः समृद्धार्थं नूनानि
 रिक्तं परिपूर्णार्थं कर्मणि देवतानां प्रीत्यर्थं यथा संपन्नेनां नैनं दृष्टिपथीत न नो जने
 न ब्राह्मणं मे कर्म दंतं पथिष्ये ॥ न गवतः कर्मणि देवताः प्रीयंतां शंभुः पंचो नाशोति ॥ शंभु
 इक्ष्वाक्यी वरुणं त्रयो वं यज्ञे इविजयेत् ॥ अस्य न वग्रहाणां तिकर्मणो यं नूनानि ० स्त ॥ गृहे उ०
 उ० तरे कर्मणि च उ० निश्चि ॥ २ ॥ दानां ० समः ॥ यं स्प स्मृत्वा च ० श्रियते पुं रुपाय नमः ॥ ॥
 ॥ इति ऊं शं डिका समाप्तः ॥ ॥ ततो ग्रहादीनां विसर्जना ॥ उतिष्ठ ब्रह्मणस्पते इति रुचः ॥

विसर्जनं ॥ ॥ ग्रहशान्तिः समाप्तः ॥ ॥ ॥ विवाहः रिशुनकमदौ विनायकशान्तिः ॥ ग्रहशान्तिः ॥ तत्प्रतिनिधौ ब्राह्मणभोजनं वा ॥ स्नानं संध्यातर्पणं वैष्णवदेवः सर्वसम्येनादेव पूजा ॥ लिखितगणेशपूजा ॥ वर्णकाचारः ॥ मानुस्यपनावसो धारिः ॥ हस्तमाह ॥ तेषां प्रकारः ॥ जौरी ॥ पञ्चाशीमेधासावित्रीविजयाजयादेवसेनास्वधास्वाहामातरोलोकमातराध्यानिःपुष्टिः ॥ स्तथात्रुष्टिः ॥ रात्रौ देवतया सह ॥ गणेशानाधिकाद्येतादृशौ पूजाश्च दृष्टा ॥ २॥ ॥ रुद्रदेवां सप्तदश ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ ॥ स्वस्मयनपाठः ॥ प्रयोगः ॥ अथ श्रीत्यादिदशोच ॥ अमुकस्य विवाहोऽस्य विवाहोऽस्य वकर्मभारं न निमित्तं सर्वानि ह परिहारायैव कामसमृद्धयर्थं सर्वदुरितोपशान्त्यर्थं ॥ अविघ्नकर्मणां समृद्धयर्थं विनायकोपसर्गनिवृत्त्यर्थं ॥ गणेशां विक्रयोः प्राप्त्यर्थं ॥ आदित्यादिनवग्रहाणां प्राप्त्यर्थं ॥ आदित्यादिनवग्रहाणां सानुज्ज्वलार्थं ब्राह्मणभोजनसं कल्पपूर्वकं गणेशगोयादिमातृणां वसो धारसहितानां स्थापनप्रतिष्ठा पूजनं चाहं करिष्ये ॥ पुण्याहं दीर्घमायुरस्तु ॥ शिवा ॥

१३

पः संज्ञासौमनस्यमस्तु ॥ अस्तं चारिहं चास्तु ॥ इति पात्रमध्ये ॥ ततो यजमानशिरसि ॥ दीर्घमायुरस्तु ॥ शान्तिरस्तु ॥ पुष्टिरस्तु ॥ दृष्टिरस्तु ॥ धनधान्यसमृद्धिरस्तु ॥ द्विपुष्टिरस्तु ॥ संपदस्तु ॥ अनिष्टनिरसनमस्तु ॥ यत्पापं रोमुदरितमशुनंतद्रे प्रतिहतमस्तु ॥ द्विपदचतुष्पादन्यः सुशान्तिर्विभु ॥ इत्यंतं कृत्वा ॥ अमुकस्य विवाहोऽस्य वकर्मर्थं ॥ यथा संपन्नेनानेन नृत्तिपयातनने जनेन प्रत्येकामके कसंख्याया एकादश ब्राह्मणानां इतर्पयिष्ये ॥ भगवत्योगेशां विकेतया ॥ आदित्यादिनवग्रहाश्च प्रीयतां ॥ ॥ ततो मानुस्यपनां ॥ उत्तरत उपचार इत्येवं ॥ प्रदक्षिणं वा ॥ ॥ ॐ श्रीमहागणपतिं स्थापयामि ॥ ॐ जौरी ॥ स्था ॥ ॐ पञ्चां स्थाप ॥ ॐ शचीं स्थाप ॥ ॐ मेधां स्थाप ॥ ॐ सावित्रीं स्थाप ॥ ॐ विजयां स्थाप ॥ ॐ जयां ॥ ॐ देवसेनां ॥ ॐ स्वधां ॥ ॐ स्वाहां ॥ ॐ मातृः ॥ ॐ लोकमातृः ॥ स्थापयामि ॥ ॐ धृतिं ॥ ॐ पुष्टिं ॥ ॐ उष्टिं ॥ ॐ गोत्रदेवीं स्थाप ॥ प्रतिष्ठा ॥ ॐ तदस्तु मित्रावरुणा रुच ॥ पूजा ॥ गुडधूपः ॥ नालिकेर ॥ धीं पूजा ॥ जालि ॥ नैवेद्यं ॥ इदं नैवेद्यं गणेशगोयादिमातरो वस्वाहा ॥ गणेशगोयादिमातृभ्यो नमस्तु ॥ ततो वसो धारः ॥ पूर्वजं ॥ इवाशतधारं वायुमकर्मवेणुसप्तवृत्तधारं वा हस्त्याकृतं वा ॥ प्राकं १० संस्था उदकं संस्थावा ॥ शिरसि संमोलिता ॥ प्रतिष्ठा पूजा ॥ नालिकेरार्घ्यं ॥ इदं नैवेद्यं ॥

वसो धृविः स्वाहा ॥ गृहनिर्गमवामे च वसो धृविः च वेदिका ॥ कार्या विवादे विद्वद्भिर्गृहैर्वैश्वदेवदक्षिणे ॥
 गृहैर्वैश्वदेवदक्षिणे तथोत्तरकपाटके वेदिका च वसो धृविः गृहनिर्गमदक्षिणे ॥ ततो हृदि
 श्राद्धं ॥ यवेद्यं हि निर्वसि वेन रुजुदनेः विश्वेषां देवानां युग्मे पितॄणां च त्वारियुग्मानि अ
 न्वष्ट कोपि नृप्यश्च तस्त्री नृप्यश्च सदैव तं ॥ ता नृप्यस्त्वदैव तं वृक्षो ते नृप्यश्चापि सदैव तं ॥ १ ॥ इति
 वचनात् ॥ षडेव युग्मानि नाष्टौ ॥ अक्रोधनेः ॥ नां दीमुखवैश्वदेवश्राद्धं ॥ पादप्रक्षालनं ॥
 आचमनं प्राणायामः ॥ ३ ॥ त्वस्ति नो मिमांसा च ५ संगमे मदीत्यंताः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ३ ॥
 अपवित्रः प० नमः स्वाहा ये स्वाहा ये नित्यमेव न वंतु ते ॥ आमुदयिक श्राद्धोपहारणं प
 वित्रतास्तु ॥ ॐ नमः ॥ ॐ नमः ॥ प्रचोदयात् ॥ उपास्मै गायतानरः वर्ग १ मधु ३ अत्राय
 अमुकमासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकदिने यथावत्तमान् न नृत्रयोगकरमुहूर्त
 समवाये ॥ एवं गुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ ॥ अमुकस्य विवाहो सवकर्मप्रारंभनिमित्तं
 सार्धं ॥ अमुकस्य गोत्राणां ॥ नां दीमुखमातृपितामही प्रपितामहीनां ॥ अमुकी अमुकी देवि १४
 दानां ॥ अमुकस्य गोत्राणां ॥ नां दीमुखपितृपितामहप्रपितामहानां ॥ अमुका अमुका अमु

शर्माणां ॥ अमुकस्य गोत्राणां ॥ नां दीमुखमातामहप्रमातामहद्वृक्षप्रमातामहानां ॥ अमुका अमु
 का अमुकशर्माणां ॥ अमुकस्य गोत्राणां ॥ नां दीमुखमातामहप्रमातामहद्वृक्षप्रमातामहानां ॥
 अमुकी अमुकी अमुकी देवि दानां ॥ नां दीमुखवैश्वदेवदक्षिणं कर्पावर्णं च नृष्यविधिना युष्म
 दनुजया आमुदयिक श्राद्धमहं करिष्ये ॥ नां दीमुखविश्वेदेवा इदं वः आसनं ॥ एवं सर्वे ॥
 अमु० त्राः ॥ नां दीमुखमातृपितामही प्रपितामहः ॥ अमुकी देवि दाः यथा विभागं इदं वः
 आसनं ॥ एवं द्वितीये ॥ अमुक० त्राः ॥ नां पित्रपितामहप्रपितामहाः ॥ अमुका २ अमुकश
 र्माणाः ॥ यथा विभागं इदं वः आसनं ॥ एवं द्वितीये ॥ अमु० त्राः ॥ नां मातामहप्रमातामह
 द्वृक्षप्रमातामहाः ॥ अमु० २ अमुकशर्माणिः ॥ यथा विभागं इदं वः आसनं ॥ एवं द्वितीये ॥ अ
 मु० त्राः ॥ नां मातामहप्रमातामहद्वृक्षप्रमातामहाः ॥ अमुकी देवि दाः यथा विभागं
 इदं वः आसनं ॥ एवं द्वितीये ॥ यवान् गृहीत्वा ॥ ॐ आगच्छन्तु भवंतु ते ॥ नां दीमुखान् विश्वा

देवानावाहुयिष्ये। उविश्वेदेवास आगतं वा। एदं तदथ। विश्वेदेवाः शृणुते यथा। उविश्वेदेवाः
 यः सवदंते सोमेन० मसि। एवं रतीये। नांदीमुखी माहिरावाहुयिष्ये। नांदीमुखी माहिरावाहु
 यिष्ये। नांदीमुखी मातामहा नावाहुयिष्ये। नांदीमुखी मातामहा रावाहुयिष्ये। विश्वे
 षां देवानां अर्धः। २२। पवित्रे देवे सर्वत्र। शन्नो देवी० उन्नः। यवोसियवया
 स्म० रातीः। अत्र। चंदनपुष्पे। धूपः। दीपः। नांदीमुखी नां विश्वे षां देवानां अर्धं चिनविधेः
 परिपूर्णतास्तु। तत्तपिहृणामर्धं पूरणं। शन्नो देवी० उन्नः। यवोसोमदेवयोगोसवोदेव
 निर्मितिः। प्रत्नमन्त्रिः पृक्तः पुष्ट्या नांदीमुखी लोकान् प्रीणाहिन् स्वाहा। एवं सर्वेषु।
 नांदीमुखी नां माहृणां पिहृणां मातामहानां मातामहानां अर्धं चिनविधेः परिपूर्ण
 तास्तु। उन्नः। नांदीमुखी विश्वे षां देवेभ्यो नमः। यादिव्या० वं उन्नः। नांदीमुखी
 विश्वेदेवा एतदो अर्धं। एवं सर्वेषु। एवं पिहृणां। उन्नः। इति अनु आर्धपात्र १५

स्थापनं। अर्धोदकवंदनो रदमत्र। चंद० धूपः। दीपः। यथा दत्तं० चिनं। नांदीमुखी विश्वेदेवावः
 स्वाहा। इदं० अर्धं न० अमुकस्योत्राः नांदीमुखी माहृणां पिहृणां मातामहानां मातामहानां अमुकी
 देवि रायाः यथा विभागं वः स्वाहा। इदं० चिनं० अमुक० त्राः। नांदीमुखी पिहृणां मातामहानां मातामहानां
 महाः। अमुका० अमुकशर्माणो यथा वि० स्वाहा। इदं० नां० अमु० त्राः। नांदीमुखी माता
 महप्रमातामहवृद्धममातामहाः। अमुका० अमुकशर्माणि यथा विभागं वः स्वाहा।
 इदं० नां० अमुक० त्राः। नांदीमुखी मातामहप्रमातामहवृद्धममातामहः। अमुकी
 देवि रायाः यथा विभागं वः स्वाहा। इमानि अर्चितानि ज्योतीषि। अर्चनविधेः परिपूर्ण
 तास्तु। आचमनं। उन्नः। अहन्नमीमदंतेतियवाचिकीर्याभोजनसंकल्पः।
 भर्तुवः स्वः। पृथिवी० विष्णो हव्यं रह। इदं० भोजनं। नांदीमुखी विश्वेदेवावः स्वाहा। एवं
 सर्वेषु। भर्तुवः स्वः। पृथिवी० विष्णो हव्यं रह। इदं० भोजनं। अमुकत्राः। नांदीमुखी माहृणां
 महप्रमातामहवृद्धममातामहः। अमुकी देवि रायाः यथा वि० स्वाहा। उन्नः। पृथिवी० विष्णो हव्यं रह। इदं० भोजनं।

अमुं त्राः। नां दीमुखपि न पि० महाः। अमुका र शर्मणः यथा विना गंवः स्वाहा। उं नृ नृ वः स्वः
 ए० हुं वं र हः। उद० द० नो जनो। अमुक स गो त्राः। नां दीमुखमातामह० महा० अमु० मा
 णो० स्वाहा। उं नृ नृ वः स्वः ए० हुं वं० नो जनं अमुक स गो त्राः। नां दीमुखमातामहो० मस्तु०
 अमुकी ३ देविदाः यथा विना गंवः स्वाहा। उं नृ नृ वः दयात्। उपास्मे गायता नरः० वगरी।
 मधु३। अत्राघ० दिने यथा व० तिथौ अमुक स विवाहो सव० सर्वा० र्थी अमुक स गो त्रा
 णां। नां दीमुखमाता पितामहो प्रपितामहो नां अमुकी ३ देविदानां। अमुक स० नां दी
 मुखपि न पितामह प्रपितामहानां अमुका र अमुक शर्मणो अमुक स गो त्रा णां। नां
 दी० मातामह० अमुका० णां। अमुक स गो त्रा णां। नां दी० मातामहो प्रमातामहो वृद्ध
 प्रमातामहो नां। अमुकी ३ देविदानां। नां दीमुखवैश्वदेव पूर्वकं पार्वण चतुष्टय विधे
 र्थं कृतं यन्न चतुष्टय सादा संपन्न मस्तु। तथास्तु। एतद्वो ज्योतिः सूये ज्यो
 तिः। संक० न्यसिद्धिः। विकिरप्रक्षेपः। उं नृ नृ वः स्वः। स्तरणं पात्रे जपः। उं नृ० यात्। १६

उपास्मे गायता० मधु३। अवने जनो। आ० नृ दधिके सर्वत्र। पि नृ वैश्वदेवानां मग्र एणात् प्राक् नां दीमुख
 स्वपदप्रयोगकर्तव्यः। दधिबदराक्षतमिश्राः पिंडाः कर्तव्याः। पिंडदानं। प्रत्यवने जनो। अत्र नां दी
 मुखे न्यो वासः। बदनादि। अत्राघादन० वः स्वाहा अत्राघादन० एतितास्तु। अनेन पिंडदा
 नेन गृहे हं द्विजातानि च वं उात्र रेक मण्य विष्णु मस्तु। आचमनं। यजमान नमस्कारं करोति। त
 तो वरे क० न्यां प्राप्नुस्व देह० न्यां उपवेश्य संवाधे नीस्त्री पीत वस्त्राच्छादिते तच्छिरसि शूर्पेण व्र
 ह्म नृ अवकिरेत्। ततो दक्षिण इक्ष्ते लोहकं कणबंधनं। एवं लोकाचारं हत्वे वा वरो नमस्कारं उ
 यति। पुण्या इंदो वमायुरस्तु। शिवा० सौ० अक्षतं०। अस्य द्धि एय दक्षिण निष्क्रये० वः स्वा
 हा। एवं सर्वेषां। पि नृ वगैष्वेव मेवानरतपदोच्चारणं। दक्षिणाः पांडा ब्रह्म दे० संपद्यतां नां
 दीमुखो मातरः प्रीयतां। नां० पितरः प्रीयतां। नां दी० मातामहः प्रीयतां। नां दीमुखो माता
 महः प्रीयतां। यासा मुद्दिष्टाः प्रीयतां। येषा मुद्दिष्टं ते प्रीयतां। पिंडोपरि पि वित्रां णि
 र्छां आस्तीर्या नां दीमुखान् पि नृ स्वाहा वाचयिष्ये। नां दीमुखो मातृ न्यः स्वाहा च

तां। नांदासुखेभ्यः पिरभ्यः स्वाहोचतां। एवं सर्वेषां। ऊर्जं वरुंती मृतं० स्वाहासुखतर्पय०॥ पुनरु
 श्रिणु संकल्पः। सोम्याः पितरः संज। इत्यादिपिउचालने चतुर्विधः। पात्रचालनां संचरमभ्यर्चय।
 आदित्याद्याग्रहाः प्रीयतां। प्रजापतिः प्रीयतां। स्थावरसंयोगोऽस्तु। ब्रह्मपुत्रं ब्रह्मधनं चायु
 ष्यं चास्तु। उत्तरे कर्मण्ये विद्वमस्तु। अनिवादयामि सदसर्वैः। आयुष्मा ज्ञवा सदसर्वैः
 इति ब्राह्मणः। पुण्यादु कालो वाच्यतां। पुण्यादु नवंतो ब्रह्मवन्तु। ३। पुण्यादु ३। इति ब्राह्मणः।
 सधिनं वंतो ब्रह्मवन्तु ३। सधतां ३। इति ब्राह्मणः। कल्याणं नवंतो ब्रह्मवन्तु। ३। कल्याणं ३। इ
 ति ब्राह्मणः। स्वस्ति नवंतो ब्रह्मवन्तु। ३। उस्वस्ति। इति ब्राह्मणः। अत्रायेत्यादि। अमुकदि
 ने० यथावर्तमानं० पुण्यतिथौ अमुकस्य विवाहोऽस्य कर्मप्रारंभनिमित्तं। सर्वार्थं।
 सर्वकाम० र्थं। सर्वदुःखं। अविघ्ने० चाशास्त्रे० र्थं। अमुकसंगोत्राणां। नांदासुखमारपि
 तामही प्रपितामहीनां। अमुकी देविदानां। अमुकसंगो० नां० पितॄणां। अमुकार्ज
 मुकशंभ्रणो। अमुकसंगो० नां० मातामह०॥ अमुकी२ अमुकेशंभ्रणं। अमुकसंगो०

११

नां० मातामही० नां० अमुकी देविदानां० अमुकस्य नां०। पुनर्वेदे देवसर्वकस्य पार्वणचतु
 र्थविधिनास्तस्य यः कश्चिन्मंत्रोक्तो विधिः। सदसर्वोपि नवतां प्रसादात् श्रीगणेशां बिक
 योः प्रसादात्। आदित्यादिनवग्रहाणां प्रसादात्। उपविष्ट ब्राह्मणानां प्रसादात् सर्वः परिपूजोऽ
 स्तु। न्यूना० स्तु गृहेष्टु वंजु। उत्तरे० मस्तु। तमूषु वाजिनं वेमा। इति विसर्जनं॥ इति वृद्धिश्च
 स समाप्तः॥ ॥ अथ कन्यावरणं॥ तत्र वंशपात्री नानाविधपुष्पाभरणफलजंजममण्यं स्त्री
 परिधानयोग्यपट्टजलावृतां यवसंयुतां। लोकाचारप्राप्तसर्वोपस्करसमूहं। जातीचं
 कमालसादिसुगंधिजसुमरचितस्रज्जुट सहितां हिरण्यालंकरणमुदञ्जं नंचाचार्य
 आदाय अन्यैर्विरह्ये। सदस्तु वंजंजममण्यं तिलकैः कन्यायाः पित्रुर्गृहे गच्छेत्। तदा परिणोता
 अन्तरा॥ रजवद्वृत्तं कन्यावरणं थंगिष्ठतो वरकान् वीरुतो। तत आचार्यः पुष्पफल
 यवानुदञ्जं नंचादाय कन्यायाः पित्रुर्मंडपद्वारे स्थित्वा अमुकसंगोत्रः अमुको मु रा

मी-अहं-जोः इति-त्रिः कथयति। ततः कन्यादातृत्वाः पीतवस्त्रखंडाद्यादिते उच्चतरपाठे कन्यां
 एणाहं वाचनपूर्वकं पूर्वाभिमुखीमुपवेश्य कन्यायाः पश्चिमतः पूर्वाभिमुखा उपविशंति। आ-
 चार्यप्रमुखवरकास्तकन्यायापुः पश्चिमाभिमुखा उपविशंति। उपविश्य च अमुकसगो-
 त्रदेदत्तः अमुकशर्माविरः अमुकसगोत्राः देवदत्तयत्तदत्तमित्रदत्ताः वरस्यपिरक्षिता
 महप्रपितामहाः। अमुकसगोत्राः अमुकाशर्माणो वरस्यमातामप्रमातामहवृद्ध
 प्रमातामहाः। ईदृशिरव्यातविशुद्धो नयः कुलायास्मदरा यत्नदीयां कन्यां धर्मादिसा-
 कलपदार्थसिद्धये देहि। इति कन्यादातारं प्रार्थयन्ते। ततः कन्यादाता अहं लज्ज उपस्थि-
 ते अविकलेन्द्रिया या पापायतस्मै दास्यामि। इत्थं गीकरोति। ततो दावपिपदो अनाधृष्ट
 मस्य० माधाः इति मंत्रेणोदञ्जं भस्त्रां जलपूर्णं पुष्पाक्षफल यवहिरण्यमिश्रां यति १८
 यष्टं हजामुत्तमधात्रुमयी वा पूर्णपात्री मन्त्रि मृशतः। ततः आनः प्रजां० च उच्यते॥

प्रजां त्वयि दधामि। पशून् त्वयि दधामि ते जो ब्र० मिदं कृत्वा आचार्यस्त्रिषु कन्यामूर्धनि तां
 पूर्णपात्री मुंचंति। एवं कृत्वा ते वरिण्डमागत्वांगीकारे कथिते प्रतिष्कृता कर्म निवति। तद्
 तां ब्रूलदानाचारपूर्वकं॥ ॥ इति कन्यावरणं॥ ॥ अथ तां ब्रूलदानाचारः॥ ॥ तत्र व-
 रस्य पादौ प्रक्षाल्य ललाटे उं उं मन्त्रिन कं कृत्वा। हे मां। कार्पासं चोपवीतं। तस्त्रयुग्मं
 च कन्यादाता अस्मै ददाति। ततो धृतवस्त्रयुग्मस्योपविष्टस्यास्य कंठे कन्याप्रदं चुर-
 निञ्जसुमस्रमाबध्नांगत्वं करोति। ततो हतान्गुलीत्वा वरस्य दक्षिणं जान्वन्वारण्य
 इमं मंत्रं पठति। तस्मिन्काले अग्निसानिधेस्नाते स्नाता हरो गिणि अयंगे अल्कोब
 अपतिते त्वयि कन्या न विष्पति। ततः सप्तपूगोपेतानि सप्त नागवध्वीदलानि ददा-
 ति। ततः श्वतस्त्रसौ वासिनो वरमवकिरंति। आशीर्वदिः। लज्जपत्रिका श्रवणं। पुण्याहं

दार्वे इत्यादिदक्षिणसंकल्पः। तांबूलदानकर्मप्रतिष्ठासिद्धर्थं हिरण्यं वृद्धपुरुषब्रा
 ह्मणेभ्योऽहं संप्रददे। तदा वरोपि दक्षिणसंकल्पं करोति। पुण्याहं दार्वमायुरस्त्वित्यादिकं
 त्वा। स्थिरपत्रकर्मणः प्रतिष्ठासि० हिरण्यं वृद्धपुरुषब्राह्मणेभ्योऽहं संप्रददे। ततो दक्षि
 णाः पांत्वित्यादिज्यौगपतपठः। इत्यादिसर्वलौकिकं कार्यं॥ इति तांबूलदानं॥ ४॥
 अथ प्रतिष्ठाकर्म आचमनं स्वस्त्ययनमितादिभ्याज्यभागान्तं कृत्वा उं अग्निर्जनित
 समे अमुकादां जायायां ददाउ स्वाहा। उं सोमो जनिमां समामुकादाया जायाजनि
 मतं करोउ स्वाहा। उं पूषा जनिमां समामुकादाये जायाये पित्रामात्रान्नाचनि
 तातिमंतं करोउ स्वाहा। इति स्त्रवेण ज्याहुताहुति। ततः स्विष्टकृदादिशांतं तं स
 मापनीयं॥ ॥ अथेन्द्राणीकर्म॥ ॥ विहात्पूर्वस्मिन्दिने तद्दिनादपि पूर्वस्मिन्दिने वा १९

अर्धरात्राहूर्ध्वकन्यागृहे वादिकायां एतत्कर्म भवति। तत्र आचमनाद्याज्यभागान्तं कृत्वा तत मंग
 लस्नानां कन्यां अग्नेः पश्चादुपवेश्य अन्वारधायां स्त्रवेण जुहोति। भूः स्वाहा। उं भुवः स्वाहा।
 उं स्वः स्वाहा। उं भूर्भुवः स्वाहा। उं अग्नये० सोमाया० प्रजापतये० मित्राय० वरुणाय०
 इंद्राय० इन्द्राण्यै० गंधर्वाय० भृगाय० पूषे० त्वष्ट्रे० वृहस्पतये० राशे प्रत्नानीकाय० ए
 एकं १७ आजाहुति॥ स्त्रवेण हुत्वा ततः अस्मिन्निवाहुमहोऽसवे नृत्पनाथं च तस्मै सोवा सि
 नारविधवाः शूद्रास्त्रियः शाकसुरान्नैरहंतर्पयिष्ये॥ इति संकल्पं ऊयति। अस्य इंद्राणीक
 मणः समृद्धयं ब्राह्मणमेकं अहंतर्पयिष्ये। इति संकल्पः॥ स्विष्टकृदादिशेषं समापनीयं।
 कर्मपिवेगब्राह्मणभोजनं॥ इति इंद्राणीकर्म॥ एवं आचार्यः कन्यागृहे इदं कर्म कृत्वा तत
 स्तकालमेव वरगृहे गत्वा तस्यामेव रात्रौ अग्निस्थापनं कृत्वा। एवमेवैतदेव कर्म करोति।
 अथ वा वर एव स्वयं चैतं करोति। तर्हि मुख्यः पक्षः। आचमनाद्याज्यभागान्तं कृत्वा व्याहुति
 च उहयं हुत्वा अग्नये सोमायेत्यादि। राशे प्रत्नानीकाये तंतं हुत्वा। उं वैश्वरुणाय स्वाहा। उं

ईशानाय स्वाहा इति हे आहुती अधिके जुहोति एवं आहुतिः ॥ १० ॥ शूद्रस्त्रीतर्पणं संक
 ल्यः ततः स्विष्टदाहिसर्वं समापनीयं । कर्मपवर्गे ब्राह्मणभोजनं दृश्यम् । आधुनिका नान्यः
 प्रमादात् । इदं कर्मवरगृहे दृश्यं कनकवर्ति । किं उक्तं नो गृहे एव आचमनादिपूर्वकं स
 वं शूद्रस्त्रीतर्पणं ब्राह्मणानां तत्तत्तस्मिन्नेवाग्नौ वा हस्तादि ईशानाय तं ता एकोनविं
 शतिमाहुती पुनर्जुहोति पुनरपि शूद्रस्त्रीतर्पणं संकल्य ब्राह्मणसंकल्यं च तत्तत्तस्मिन् स्विष्टदा
 हादि शेषं समापयति । कर्मपवर्गे ब्राह्मणमेकमेव ॥ ॥ इतीजानी कर्म उने समाप्ते ॥ ॥
 अथ विवाहकर्म ॥ ॥ तस्योपहारः । बहिर्ब्रह्मादि । स्क्रमे ह्ये च रु स्यात् । नीवर्गं । लाजाशमी
 पत्रमिश्राः । उदकं न सोपस्करः । दृषुपले । शमीगन्धर्वः । त्वकमदनफल २ मधुपर्क
 पहारः । कांस्यपात्र २ ताम्रपात्र २ अथवा मुद्रिके २ वाससी २ उगनहो । कूर्च १ यवा इति म
 धुपर्कपिहारः । तथा न्यदपि । यवा । शलनी । इत्यादि । दनशिरा । त्रांब ८ । दर्वी १ शमीत्र ॥ २०
 वशी सूकेड । ऊँ ऊँ मा । उदकपात्रं नैलरणी । अरु । सो आचमनाद्याग्नौ गोतं सत्वा ।

स्वास्तिवाचक ब्राह्मण इस्तेषु प्रोहितादि सुशान्तिर्न वृत्तं तं रुत्वा । अस्य विवाहं गम्य स्वस्तिवाच
 न कर्मणः प्रतिष्ठासिद्धयर्थं । इति एव दक्षिणानि । स्वस्तिवाचक ब्राह्मणेभ्यो इदं संप्रदे । यो यस्य
 वा । दक्षिणपांडु । इत्यादिक ल्याणं नवं तो कुरुवंत इत्यंतं पत्नित्वा । स्वस्ति नवं तो कुरुवंति । ब्रा
 ह्मणानां इस्तेषु । अस्य विवाहः स्वस्तिवाचन कर्मणो यन्यूव कप्रसादा । स्क्र । गृहे हृदि न
 त आगतस्य वरस्य मस्तके स्वस्तिवाचका अहता मुंचंति । तदा कोचिदपती शमीगन्धर्वः
 त्वक्षेपणं ऊठतः ॥ ॥ ततो मधुपर्कः । तस्यायं विधिः । वेद्या उन्नरतो द्वे पीठे प्राशुस्वोपवेश
 नाथं स्थापयेदेकमुदशुस्वोपवेशनाय चातत्रागतो वरः प्राशुस्वस्तिष्ठेत् कन्यादाता चो
 दशुस्वदा उर्ध्वं दक्षिणतः कन्याजननी चाततः कन्यादाता तिष्ठन्नुदशुस्वः पठति । तं सा
 धुः न वास्ता मर्चयिष्यामो नवंतं । इति अर्चय । इति वरः प्राशुस्वः स्तिष्ठन् कुरुयति ।
 ततो दाता कर्चं गृहीत्वा कर्चः ३ प्रतिगृह्यतां इत्याह । प्रतिगृह्यतां । इति वरः ततः पीठे उ

तत्राग्रं कर्त्तुं आरोप्य वरः पूर्वाभिमुख उपविशेत्। अवर्षादा सती। इति मंत्रे ततः कन्यादा
 तां उदङ्मुख उपविश्या। पाद्यं प्रतिगृह्येतां इत्याहु। वरश्च प्रतिगृह्णामि। इत्युक्त्वा। उर्वि
 राजो दोहो दोहः इति मंत्रेण गृहीत्वा तूष्णीं स्वपादयोर्निनयेत्। दाता अर्धमर्धमर्धमिति
 गृह्येतां इत्याहु। वरः प्रतिगृह्णामि। ति गृहीत्वा तूष्णीं स्वपादयोर्निनयेत्। आचमनीयमा
 चमनीयमाचमनीयं प्रतिगृह्येतां। इति दाता। प्रतिगृह्णामि। ति वरः। आपो हि वेति हि
 स्तुभिरेकैकया चामेत्। मधुपर्कैः पर्वैः। प्रतिगृह्येतां इति दाता। प्रतिगृह्णामि। ति वरः।
 ततो दाता उद्घाटितं मित्रस्य त्वा० ह्ये। इति वीक्ष्य उदेव स त्वा० गृह्णामि यशसे ब्रह्मव
 र्चसाय। इति गृह्य स वेपाणौ कां स्प पात्रे मुक्त्वा अंगुनामिकयान् च पूवधि जृहीत्वा कां स्प पू
 वधि उर्वसवस्त्वा० उ। इति निलिंपति। पुनर्दिस्त्वस्ती० उर्वितरस्त्वा० उ। इति दक्षिणा २१
 र्वादि हि णादे उद० पनां आदित्वा स्त्वा० उ। इति पश्चादति। पश्चादे रुद्रास्त्वा० उ।

इति उत्तरार्धे० उदको० विष्णवे त्वा० उ। इति मध्याह्ने सर्वत्र सक्तं मंत्रेण दिस्त्वस्ती० उर्वः इति
 प्राश्या उर्वः इति प्राश्या उर्वः इति प्रा० उर्वः स्वः। प्रा० न नो देवी० शेषि इति रुच
 पठित्वा उदको प० उर्वः प्राणपात्रे सि० हि। नासिके मुखं च उर्वः चक्षुष्या० हि इति चक्षुषी॥
 उर्वोत्रपा० हि। श्रोत्रे। प्रतिश्रोत्रं मंत्रावृत्तिः। इदं स त्वा० मिना नि। अनुजो मा पु० षं। इति
 मुखं विमृज्य स्थिते दाता गौर्गौर्गौः। इत्याहु। ततो वर उमा तारुद्राणां वधिषु। उमुसज्ज
 चणान्यनु। इति पगति। ततो दाता मधुपर्किके धेनवे नृणां निदधात्। मधुपर्कसंकनः। पुण्या
 हुं हवि मायुरस्तु। इति वरहस्ते। शिवा० सोमनस्प० अरुतं वरहस्ते। ततः स्वशिरसि दा
 द्धमायुरित्यादि सुशांतिं न विलितं तं च त्वाद न सितान् गृहीत्वा। अस्मिन् मधुपर्ककर्मणि
 कां स्प पात्रद्वयं ताम्रपात्रमेकं मुद्रिके वा स सि उपानहो माधुपर्किकां गां च सर्वदेवमय ब्राह्म
 णयवराय उन्नम्य हंसं प्रददे। इति वरहस्ते जलं दधात्। अस्य मधुपर्कदानकर्मणो० प्र

८

साक्षरप्रसादाद्वक्त्रे प्रसांस्तु। गृहेष्टद्विशता उत्तरे॥ ॥ इति मधुपर्कविधिः॥ ॥ ततः
कन्यारानं। कन्यावेद्याः प्रदक्षिणमानीय वरादक्षिण उपवेशयेत्। ततो दाता वरद्वयमाणां कुर्यात्
ति। कन्याराननिमित्तं वराय एतत्ते पाघं। एष तेर्वः। पूजा। स्वस्ति न इंदो० पादप्रक्षालना वर
कन्ययोः। स्वपादौ प्रक्षाल्य आचमनं प्राणायामं कुर्यात्। पुनराच० उ० स्वस्ति नो मिमीता०
संगमे महि॥ आगणेशाय नमः॥ ३॥ अपवित्रः पवित्रो वा० सुरे। सप्त व्याधा० स्पर्शाच्च। क
न्यादानोपहाराणां पवित्रतास्तु। उ० नः० त॥ उपास्मै गायता० मधु। मधु० अधश्च मुक
मासे अमुकपक्षे अमुकतिथौ अमुकदिने यथावर्तमानं नक्षत्रयोगकालपर्वलग्न
मुरुत्तसमवाये। एवं गुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ। शास्त्रोक्तपुण्यफलवात्स्यथं क
न्यादानमहं करिष्ये। वरकन्यामत्र चंदनादिगुणुल्लूषः। दीपः। यथादत्तं० सर्व
देवमय ब्राह्मणाय वराय उ० दे। इमानि अर्चितानि ज्योतींषि अर्चनविधेः० स्तु॥

२२

आचमनं। अहन्नमी० ह० री॥ यवाचिकीर्य। यथादास्यनं रक्षिष्यंति नोजनं सर्वदेवमय ब्रा
ह्मणाय उ० दे। पुण्याहं दीर्घमायुर्वरदस्ते कन्यायाश्च। शिवा० सो० अ० ततः स्वप्तिरसि।
दीर्घमायुरस्ति त्वारि सुशांतिर्न कलितं तं हत्वा। दनं हत्वा नृदीत्वा। अधश्चिदेशे च। अमु
कसगोत्रस्य। अमुका अमुकशर्मणः प्रपौत्राय अमुकसगोत्रस्य अमुका अमुकशर्माणः।
पौत्राय अमु० पुत्राय अमुकसगोत्राय अमुकशर्मणे वराय उ० न्य॥ अमुकसगोत्रस्य
अ० एः प्रपौत्रं। अमु० एः पौत्रं। अमु० एममदुहितरं। अमुकसगोत्रं अमुको दा
त्री कन्यापंचेदिय निरूपदतशरीरिणी वस्त्रयुग्मेनाच्छादितां सोपानक्तां सुवर्णरज्जुना
दियथाशक्त्यलं च तां प्रजापतिदेवतां अमुकगोत्रं अमुका अमुकशर्मणिकन्यादानज
नीतयथोक्तफलप्राप्तिकामः अहं संप्रददे। नममा इत्थं कन्यायादक्षिणं हस्तं व
राय दक्षिणे हस्ते दद्यात्। ततो वरः उ० प्रजापतयेत्वा० मशीय प्राणो दात्र एधि० त॥ उ० को
दात्० तत्ते इति पठति। उ० ततो दाता। उ० अस्मदाता मधुमती देवि आगच्छता प्रदातारमा

विशतादत्वाजपति॥ इति पठति॥ त्वाच द्यमा एज्यार्था॥ दक्षिणा संकल्पः अस्य कन्यादान
 कर्मणः समृद्धयर्थं यथादास्यमानां गुरुदेवतां यथोपस्करसहितं सर्वदेवमयब्राह्मणाय
 वराय० देदक्षिणाः पातित्यादि स्वस्ति नवं तो वरदुस्तो अस्य कन्यादान कर्मणो यन्मूनाति०
 गृहे० उत्तरे० स्तु॥ ॥ इति कन्यादानं॥ ॥ ततः कौत्रकाचारः तत्रादौ परस्परं मदनफलं
 बंधनं॥ अरैर्यासी० परिष्कृतं॥ इति वरः कन्याये अधरं वस्त्रं ददात्॥ चित्तिराउप० पतिं
 इति कज्जलपात्री गृहीत्वा॥ अंसमंजं उ० दधाञ्चनौ॥ इति कन्याया नेत्रांजनं करोति॥ कन्या
 पितृस्त्रीवरं नेत्रांजनं करोति॥ अयथेयं शची वावापितां० ति॥ इति कन्या दक्षिणे दुस्तेत्रिः
 श्वेतां शल्लोददाति॥ अरूपं रूपं प्रतिरूपो० दश॥ इत्यादर्शं वामहस्ते॥ ततः कन्याया
 न्नात्रादि॥ अनीललोहितं न वाति० बध्यते॥ इति कन्यायाः कंठे हारं बध्नाति॥ अमधुम
 तीरोषधी० चरेम॥ इति वरो मधूकानि बध्नाति॥ छ॥ इति कौत्रकाचारः॥ ततः कर्मवे
 दिकामध्ये॥ अग्नेः पश्चात् कन्यावरो आचार्यश्चैते॥ उपविशंति॥ वयकारः॥ उत्तरत आ २३

र्य॥ आचार्य दक्षिणे तो वरा॥ वरादक्षिणे तः कन्या॥ तत्र आचारं नं कुर्वन्त्यां आचार्यः स्त्रवेण महा
 व्याहृतिमिस्तिस्त्रान्याहुतीं शुभं हुति॥ ततः कन्यादाता प्राङ्मुखः सन्मुखस्तिष्ठन् प्राङ्मुखः
 रव्या आसीनान्याः कन्यायाः शिरसि॥ अंसमासी श्वश्रु० देवेषु साहा॥ इति वृतं जुहोति॥ ततो
 विप्रेषु पुण्याहुं॥ इति क्रवत्तवरस्तिष्ठन्नासीनायाः प्राङ्मुखः प्रत्यङ्मुखः कन्यायाहस्ते
 सांगुष्ठं शमीगर्भं च त्वक् चूर्णयुक्तं उत्तान उत्ताने दक्षिणे न गृह्णाति॥ अंगुष्ठमिति०
 देवाः॥ इति मंत्रेण ततः अंतां प्रपन्नं० इमां अमोदमस्मि० जरदृष्टयः॥ इति जपति॥ तत आचा
 र्यः स्तंडिलस्य कोणं संलग्नमीशान्यां उदकुं नं नवं स्थापयित्वा॥ अं नृत्तुवः स्वः॥ इति स्मृ
 यित्वा आम्नापत्राणि हिरण्यं च मध्ये निक्षिप्या ब्रह्मचारिणं तं कुं नमचारं नंतमुपवेशये
 त॥ ततो वरः एहि सूनरि॥ इत्युक्त्वा कन्यामुच्चापयुग्मान् बालान् सूर्यापाठयेत्॥ अ
 रमनः कर्मणा दवकि न्यापिच्छुस्वः स्मिता॥ अत ऊर्ध्वं उष्टुष्टु मंगलाति क्रमे च सा॥ अ
 एह शमान० एतनायतः॥ इति पठन् वरः तां पुरः कृत्वा दक्षिणेन पादाग्रेण अस्मान्माक

मयति। ततः स्वयंपुरतोऽन्वावक्रिमुदं न च पर्याणीयुर्नैः साः ॥ ३ ॥ इति उन्नरीयं वस्त्रं
कन्यायेदद्यात्। प्रदक्षिणं परित्यज्य दक्षं नंदविभुजौ। ततः आचार्यः कन्यायां अंजलौ
स्क्रवेण दृतं मुंचति। कन्यादाता दक्षिणं पातलाजानां अवदानदयं मुंचति। पुनः स्क्रवः
अभिधारं लाजानां। ३ इयं नार्युपब्रूते ॥ स्वाहा ॥ तिष्ठंति जुहोति पतिमंत्रं जपति। कन्या
पुरतः तत्त्वा ॥ ३ ॥ एतस्मान्नत इति पूर्ववत् ॥ अश्मानमाक्रमय्य स्वमये नत्वा वक्रिमुदं नै
प्रदक्षिणं पर्याणीय आचार्येण पूर्ववत् लाजानां च उगृहीते तत्त्वे इयं नार्युपतिमंत्रं
जपति स्त्री जुहोति। एवमश्मान्नतीयां तूष्णीं च तृथीयां गुष्ठाचारः। तस्य द्वितीये वद
ने सर्वं कोणेन चावपेत्। प्रागुदीचां ॥ सप्त ॥ ति। इष एकपदी नवा ॥ १ ॥ ऊर्ज ॥ २ ॥ राय ॥ ३ ॥
आयो ॥ ४ ॥ पशु ॥ ५ ॥ रुद्र ॥ ६ ॥ सखा ॥ ७ ॥ ३ विष्णुस्त्वनयत्तात्पद्भिः ॥ ४ ॥ आपो हिष्ठा ॥
चनः ॥ इत्याचार्यतिष्ठन्। उदक्षुखं नंदं गृहीत्वा प्रत्युचं कन्यां सर्वपश्चाद्वरं मार्जयित्वा २४
कन्यावरस्य च मूर्धनि निनीय करं मोचयति। जघेति प्राश्नुस्वास्तां सप्तमाहुतं

रेपदे। पदानि तानि चान्यारदिः प्रोक्ष्यान्वावक्रः तिष्ठन्मुदक्षुखो विप्रतः कलशं दक्षिणं हस्ते यो
हृत्वेनापो निक्षिप्तोऽन्वावक्रः सज्जशो दक्षैः आलिका मूर्धनि नयोः ३ नै नै वावसिंचति। त्रयोप
पविंशति। वरुणां ददाति। पुण्याहं दध्मायुरित्यादि सुशान्तिं न वञ्चितं तं तत्त्वा ॥ अस्या विवाहोऽस्य
कर्मणः समृद्धयः ॥ इमां गोरुद्रदेवतां यथोपस्करसहितां आचार्या यत्तु न्यमदं संप्रददे। वाधुवस्त्रं
सूर्यपाकं ब्राह्मणेन्योहं संप्रददे। अस्या विवाहोऽस्य कर्मणः प्रतिष्ठा। सिद्धयं न्यूनानि रिक्तं परि
पूर्णं यथोक्ता हो न्यसिं दक्षिणं नाना गोत्रेभ्यो ब्रह्मणेन्योहं संप्रददे। उदक्षिणं पांउ। वक्रदे
यं ॥ इत्यादि स्वस्ति नवं तो ब्रुवंता ॥ अस्या विवाहोऽस्य कर्मणो ॥ ३ ॥ गृहे ॥ ३ ॥ तत् ॥ ३ ॥ एकस्क्रवेण स्त्रि
ष्टत्तत् ॥ ३ ॥ सप्तकं। सव्येणो ये अशांतेषामग्रं स्क्रवेण ॥ इत्यादि शांतं ॥ ॥ श्री ॥ दिनत्रयं
ऊशंडिकां तत्त्वा पूर्णकृत्या दत्ता आहुतिदयं स्क्रवेण सायं प्रातर्जुहोति तत्रेवाग्नौ। अग्नये स्वाहा।
अग्नये सिष्टं तत् ॥ सप्तकादितत्र शेषं समापनीयं। गृहगमनकाले। प्रत्यामुंचामीत्यादितत्
मंडणचारं तत्त्वा वरगृहे गत्य मंडपे एव मानुहु कर्म आचम्या मनाद्यान्यभागां तं तत्त्वा। आनहु

एकन्यामुवेश्या। अचारघायां पतिश्चतस्त्राकृतीर्जुहोति। अग्निना देवेन० शमयामि अमुकी
 दास्वाहा। ना०। सू० चं। अबोरचक्षु० दे। इति कन्याश्चक्षुषी। आज्येन विमृजीत। कयान०। ति
 ति०। केशान् अभिमृश्य उतात्पादे व्या० विश्ववेदसं स्वाहा। मूर्धनिसंस्त्रावं जुहोति। ऊमा
 रमुसंगे आनीय तस्यां जलो फलानि दत्वा पुण्याहे० इत्यादि ब्राह्मण इत्येतेषु स्वस्ति भवन्ते०।
 स्विष्टतदादिसर्वं समापनीयां। इहेवस्तं० दधातु नो। इति उक्ते ब्राह्मण स्त्रांगं प्रवेशयति।
 दधिका क्लोदधि प्राशनं। मौ० नी०। ध्रुवै धिमा० शतं इति ध्रुवं दर्शयति। ध्रुवं परयामि०॥
 इति वधूः॥ ॥८॥ अथ चतुर्थः कर्म॥ आचमनादि०। स विभुर्वदत्यंतं तत्त्वा अग्नये वाय
 वे सूर्यायार्यम्भे वरुणाय। सस्ये प्रजापतये जुष्टं गृह्णामि। वा० र० चतुर्थं तू० स्त्री०। आस
 नादि आज्यभागं तं तत्त्वा। अग्नये प्रायश्चित्तिरसि दत्वादिभिः सप्त निमंत्रैश्च चर्च्यते।
 न सप्त चर्च्यति होमं कुर्यात्। स्विष्टतत् सप्तकं। दक्षिण संकल्पः। नयश्चास्या संवत्स
 रो। सू० चं० इत्यादि ब्राह्मण पूर्णपात्रं इति तत्त्वावस्त्रकं तु कीपरिधानमंगलीकादि

२५

काचारः। इत्यादि। ब्रह्मोऽर्जनादिशां तं समापयेत्॥ ॥८॥ ॥श्री॥ अथ नर्गर्जनादिना
 सीमंतो नयनपर्यंतः कर्मगणोत्रतंत्रेण लिख्यते॥ मा० र० स्थापनां वसो धारि। वृद्धिश्चाहं। आचमना
 दिस विभुर्वदत्यंतं तत्त्वा गर्जरुणचरुग्रहणं रक्षोहाग्रये जुष्टं गृह्णामि। वा० र० चतुर्थं तू० स्त्री०।
 र० मा० सा० दयामिति तः सीमंतचरुग्रहणं। धात्रे लिंगोक्ता देवतान्यः प्रजापतये जुष्टं गृह्णामि।
 चतुर्थं तू० स्त्री०। धा० मा० सा० दयामि। रक्षोहाग्रये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि। धात्रे लिंगो० प्रजापतये जु
 ष्टं प्रोक्षामि। समिदादिसं प्रोक्ष्य शेषो दत्त्वा। त्रिः प्र० अधि० श्रिता० एंच उच्यते। उदगु
 दासने। श्रितानां उपूर्वेण उदासितानां उष्ट्रतः। पार्श्वप्रक्षालनादि आज्यभागं तं तत्त्वा
 गभधानकर्मणः कालातिक्रमदोष निवृत्त्यर्थं सर्वप्रायश्चित्तमहं करिष्ये। उच्यते। स्वः।
 स्वाहा। ततः पुरस्तात् संसकं महाव्याहृति चतुष्टयं कृत्वा। पार्श्व फलनी मूलं निःपेष्य नासिका
 योग्यं कृत्वा। उदी घृतिः पतिव० नी० विद्धि स्वाहा। इति सीमंतिन्याः दक्षिण नासिकायां वि
 चेत्। गंधर्वस्य० सि० सि० इत्यपस्त्रं स्पृशेत्। ततः प्राणेतरे तोदधामि अमुकसंगोत्रे अमुकी

देवधूं अवजिब्रति। उपरिष्ठा संसं महावा कृतिचतुष्टयं कृत्वा। पुंसवनप्रायश्चित्तं। भूर्भु
 वः स्वः स्वाहा। अयाश्वा० हा। वटशृंगां पेषयेत्वा। पुरस्तादुत्वा अग्निनारयितं नक्तरीप
 मधसमिद्धाग्निर्व० पिशंगरूप इति चतसृनिः स्वाहां तानिः सीमंतिन्यादक्षिणनासिका
 सिंचेत्। उपरिष्ठा कृत्वा। गभक्षिण प्रायश्चित्तं। उं भूर्भुवः स्वः स्वाहा। अयाश्वा० स्वाहा। ब्र
 णामिरिति षड्भिः स्वाहां तानि रूग्निः प्रत्कं चं चतुर्दशं। प्रथमं चरुं गुह्यात्। अहो
 ऽप्यंत इति वर्गेण प्रत्युचमा ज्यलेपेन सीमंतिन्या अंगानि मंत्रलिङ्गोक्तक्रमेण विसृज्यात्।
 सप्तमो मासो तिकांतश्चेत्तीर्हि सीमंतो न्ययनस्य प्रायश्चित्तं कृती कृत्वा सीमंतिन्या
 मन्वारश्वायां चतसृनिर्वहतिभिः स्क्रवेण जं कृत्वा वदानधर्मेण चरुं गुह्यात्। धा
 ता दधाति दाशुषे० ए० स्वाहा। धाता प्रजाया० जुहोते तिस्राहा। नेजमेष परापत० पुमान्
 स्वा०। यथेयं हृथिवी मक्षताना० स्तुतवे स्वाहा। विष्णोः श्रेष्ठेन रूपेण स्वा०। प्रजापतेन २६
 त्वदेता० ए० स्वाहा। त्रिधैतया शतत्या० मुनयति। उं भूर्भुवः स्वः इति अपकोऽंबरफ

लहारं सीमंतिन्या उज्जं निधाय। अयमूजविते० नवा। इतिकं रेव धाति उदपात्रे दत्ता मुक्ता।
 विष्णुर्योनिं कल्प० एकया राका महं षड्भिः प्रत्युचमदतो दकं पाययेत्। नात्र स्वाहाकारः। सुप
 णो सि० तन्तुः। इत्कदरं स्पृशेत्। पुण्याहं दीर्घ० स्तु०। इत्यादि सुशांतिं न विवृत्तु। अस्य सीमंतो न
 यनकर्मणः प्रतिष्ठा सिध्यर्थं विषमदक्षिणानि क्रये यथादास्यमानं द्रव्यं आचार्या यिजुभ्यम
 हुं संप्रददे। दक्षिणाः पांत्वित्यादि स्वस्ति न वंतो क्व वंतु। उनयोश्च वोरिके कर्मवदानं गृहीत्वा
 स्मिष्टतता सप्तकं। सव्ये पाणो० स्क्रयग्रं० तिस्रः समिधः। यथो० इद० प० बर्हि होमः। अ
 मीषां कर्मणां सिध्यर्थं। हिरण्य० व्यं यथो साहा नूयसी दक्षिणां नाना गोत्रेभ्यो ब्राह्मणे
 ऽप्यो हुं संप्रददे। प्रणीता विमोकः। मांगली। वक्षपि न आशीर्वदिः। ब्रह्मणे पूर्णपात्रे। ब्रह्म
 णी० अमीषां कर्मणां सिध्यर्थं यथा संपन्नेनां न्नेन नृत्तिपर्यं तेन नो जनेन ब्राह्मणे मेकं
 अहं तपीयिष्ये। भगवत्यः कर्मांगदेवताः प्रीयंतां। शंनः पंचा०। त्रयोवे० अमीषां कर्मणो य

न्यूनातिरिक्तं० स्त० गृ० उ० त्त० स्त० ॥ ॥ ॥ ॥ पाकयशासमासाद्यैकाग्र्यानेकवर्दिषः॥ एकस्मि
 ष्टततः० ऊर्ध्वान्नापिसतिदैवतो॥ इत्याश्वलायनकारिकायां॥ अनेकेपाकयशाः० स्युरेकस्मि
 न्कालएवचेत्॥ समानतंत्रकाकायनितंत्रावृत्तिरिष्यते॥ ॥ श्री॥ अथजातकर्मनामकमा
 न्नप्राशनानि॥ ॥ पुत्रेजातेहिरंण्यश्राद्धंलिख्यते॥ जातमात्रश्रवणेपित्ररस्पृश्यत्वं॥ स
 चैलंमंगलस्नानं॥ वस्त्रपरिधानं॥ तिलकंदेवपूजाः॥ आचमनं॥ प्राणायामः॥ पुनराचम्य
 ॥ श्रीगणेशायनमः॥ ३॥ अपवित्रः० पवित्रोवा० सप्तव्याधा० स्त० दृष्टि० हिरण्यश्राद्धोप
 हाराणां० स्त० ॥ ॥ इत्यादिउपास्यै० मधु३॥ अघ० असुकमासे० असुकपक्षे० असुकति
 थो० असुकदिने० यथावर्तमानून० एवंगु० थो॥ जातसुतस्यसर्वारिष्टं० सर्वका० सर्वदु०
 र्थी० आयुषोनिवृत्त्यर्थी० श्रीगणेशांबिकयो० र्थी० आदित्यादिनव० र्थी० आ० सानुजला
 थं० नां० दामुखानां० प्रीत्यर्थं॥ हिरण्यश्राद्धमहंकरिष्ये॥ पुण्याहं० दार्घ्यं० शिवा० सोम०

२९

अहं० दार्घ्यमा० पुष्टि० दृष्टि० धनधान्यं० दृष्टमंपदस्त० अनिष्टं० यत्पापं० द्विपदं० र
 भर्हि० तानादीत्वा॥ जातसुतस्यसर्वानि० हिरण्यदक्षिणा० व्यं० नानागोत्रे० यो० ददे॥ नगवत्तो
 गणेशांबिके० आदित्यादिनवग्रहाश्च० प्रीयंतां॥ जलं० जले॥ पूवेक्तिगुणं० जातसुतस्य० गोत्र
 देवताप्रीत्यर्थं० यथादास्यमानानि० नालिकेरखंडनानि० गुडधृतसहितानि० कस्मै० चिह्नास्त
 ए० य० अहं० संप्रददे॥ नगवत्तोगोत्रदेवताः० प्रीयंतां॥ ग्रहाणां० विशेषदानानि० ततो० नृयसी
 संकल्पः॥ अस्यकर्मणः० समृद्धयर्थं० न्यूनातिरिक्तं० पूरणार्थं० यथो० साहो० नृयसी० दक्षिणा० ना
 नागोत्रे० ददे॥ करसंपुटं० कृत्वा॥ दक्षिणाः० पांडु॥ इत्यादिस्वस्तिनवंतो० ब्र० वं० जलं० जले॥
 अस्यकर्मणो० स्त० गृहे० उ० त्तरे० स्त० मांगल्यं॥ आशीर्वदिश्याजन्मपत्रिकाश्रवणं॥ इ
 तिहिरंण्यश्राद्धविधिः॥ ॥ अथजातकर्मदी॥ आचमनादिसर्विज्वदत्यंतं० कृत्वा॥ उक्तं
 देवताभ्यो० जुष्टं० गृह्णामि॥ ३॥ च० उ० र्थं० ह० स्त्री॥ आसादनाद्याज्यभागं० तं० कृत्वा॥ जातकर्मप्रा
 यश्चित्तो० पुरस्तात्॥ ततः० बालं० ह० स्त्री० त्रिरवब्राय॥ उ० र्थं० चा० प्राणिहि॥ यजुषा० समनिहि॥ सा

ओ०। इति मंत्रं प्रतिमंत्रं निष्वासं बालं स्योपरिष्ठात्करोति। ततः घृतमधुनी एकीकृत्य द
 धुदके च एकीकृत्य ततश्च त्वायेकीकृत्य। उं प्रतेय छा मि० स्मिन् अमुकसगोत्रदेव
 त्त अमुकशर्मन् इति मंत्रावृत्त्या हेन्नात्रिः प्राशयेत्। दक्षिणे कण्ठे विधाकर इति जपति।
 ततः उं वाग्देवी० वाणीची सलिलास्वयं नूः इत्यनुमंत्रयेत्। तत्सुवर्णशिलां सूत्रेण बद्धा॥
 दक्षिणे हस्ते बध्नाति। उपरिष्ठात्॥ ॥ ततः नामकरणं प्रायश्चित्तं। अवसाधर्मेण च रुसो
 मः॥ उं प्रतिपदे स्वाहा। एवं अस्यां गतो नवतितां जन्मतिथिं चतुर्थं तां जुहुयात्। उं अ
 नये स्वाहा। उं चतुर्दशिका न्यः स्वाहा। उं प्रजापतये स्वाहा। उं रोहिण्यै स्वाहा। उं सोमाम स्वा
 हा। उं भृगुशिरसे स्वाहा। एवं त्रीणि नक्षत्राणि सदैव तानि। यस्मिन् ज्ञातो नवतित नक्ष
 त्रं मध्ये कर्तव्यं। पूर्वदेवतं पश्चान्नक्षत्रं सर्वत्र। २८॥ आयुषे० से स्वाहा। आयुर्द० दि
 मं स्वाहा। त्वं सोमम हुं से स्वाहा। एवं दशचक्राणि कृत्वा ततः नागवल्यादिपत्रे
 ऊं ऊमेन गोत्रशर्मयुक्तं ऊमारनामलिखित्वा। अस्यां नामधेयां गम्य स्वस्तिवाचन

२८.

कर्मणे० स्तु॥ ॥ ततः अन्नप्राशनकर्म॥ अन्नपतेन स्यो नो दे स्वाहा। यच्चिद्विने पुरुषत्रा० ममे स्वाहा॥ मह
 श्विदन्न एन सो अनीकयोः स्वाहा। इममन्न आयुषे वर्चसे सः स्वाहा॥ ए निश्च उर्निमंत्रैः स्वाहा कारो तैश्च
 तस्य आकृता कृत्वा। ततः अन्न आयुषि० नां। इति बालमभिमंत्रस्यो नाष्टथिबी० थः। इत्क देगत्रेषु दर्भेषु
 उपवेश्य॥ उं नूः॥ उं नुवः॥ उं स्वः॥ उं नू नुवः स्वः॥ इति प्रतिमंत्रं यथोक्तमन्त्रे इति नैव प्राशयेत्। ततः
 श्वरोः स्विष्टदादिशांतं॥ ॥ अथ रूडाकर्म॥ तत्र पूर्वैः प्रथमरात्रौ जटाधिवासनं। तद्दिने वा प्रातः।
 स्त्रियो बालं तैलेनान्यं जति। शिरसो दक्षिणे भागे तिष्ठो जटाः उत्तरतो देवबध्नांति। हृत्पायं इति च। इ
 त्यादौ लोकाचरे च ते मांगल्यं वक्ष्यन्ति। आशीर्वादाः। पुण्याहुं दीर्घमायुरित्यादि सुशांतिर्न विडा अस्मज
 टाधिवासनकर्मणः प्र० थं हिरण्यदे० उं दक्षिणः पांज०। इत्यादि स्वस्ति नवंतो कुरुवंतु। अस्मजटाधिवा
 सनकर्मणे० स्तु॥ गृहे० उन्न० स्तु॥ ततः प्रातरान्युदयिकं कृत्वा। ग्रीहि। पात्रादियथोक्तमासाधा। आच
 मनादि आज्यभागां तं कृत्वा। रूडाकर्मणः कालातिक्रमदोषानिवृत्तयर्थं सर्वप्रायश्चित्तमहं करिष्ये। यदि
 कालातिक्रमे० उं नू नुवः स्वः स्वाहा। अयाश्चाने० स्वाहा। पुरस्तात्। रक्ते बलीवर्दं चर्मण्युपवेश्य। प्राशु
 रवं करोति। संष्टचधमृतावरीरुमि० इत्क स्मांति॥ उं आप उ दं उ जी व सो०। युषां अमुकसगोत्र अमु

कात्रमुकशर्मन्। इत्थं क्रात्रयाणं मध्ये। प्रथमं दक्षिणं केशपट्टं शीतोष्णानिमित्रावृत्त्या त्रिरश्चनक्ति। श
न्यो विजटा च्छत्वा। नवनीतेन च्यंजनादि। उषधेनायस्वेन। इति ऊशमंतर्द्धादिकेशान्कुशातरु
णं वा दशेन संस्पृश्याते जोसि० हिंसी०। इति लोहहुरमादत्तो मंत्रः। येनावपन्नविता० रयमस्तवीरः० अ
मुकसगोत्रः० अमुका अमुकशर्मा। इति केशाग्राणि छिनत्ति। छिन्नान्केनू गोमये निदध्यात्। ततः
आपत्तित्यादि च्छत्वा द्वितीयं मध्यस्थं केशपट्टं छिन्नति। ततः एवं रतीयां पुण्याहं दीर्घं। सुशान्ति
भवितु। तृतीयप्रवपननिमित्तं गां दक्षिणं अहृतं च वासश्च आचारयिष्ये। नगवत्पुष्पकमणिगदेव
ताः प्रीयतां। दक्षिणाः पालित्यादि। स्वस्त्यंतं च्छत्वा पूर्ववत्। उत्तरं केशपट्टं छिनत्ति। द्वितीयं च
प्रत्येकं आपज्जदं लित्यादि। एथ करं कार्यं॥ ॥ इति चूडाकर्म समाप्तं॥ ॥ अथ उपवीतं॥ ॥
पूर्वे कृत्वा हिने वा वर्णकाचारः॥ मानस्थापनं वसो धारिष्ये। दक्षिणां च्छत्वा। आचमनादि। अन्य
भागां तं च्छत्वा। पुरस्तात्। अग्नेः पश्चिमतः मुंडितं। स्नानं। सप्तवित्रकं। तिलकोपेतं। प्रत्यक्षं। सुखं
ब्रह्मचारिणं तं तिष्ठंतं। मां सुखवस्तिष्ठन्। गुरु रूपं नयेत्। इयं दुरुक्ता त्वरिबाधमाना० यं इति त्व
यं पठित्वा। पश्चात् माणवकं पाठयित्वा। एवारं मे स्वत्वां परिवेष्टयति। एवं द्वितीयां एवं रती

यं। यावत्प्रवरं ग्रंथिकरणं। यतोपवीतमसि। यं सत्यत्वापवितेनोपनयामि। इति स्वयमुक्त्वा पाठयित्वा। स
र्वेति स्य दक्षिणं हस्तं यतोपवीतमध्ये प्रविश्यात्ततो वामस्कंधे स्थापयति। एकमेव उपवीतं नैव द्वितीयं। मि
त्रस्य च हस्तधरुणं वलीयं स्तेजो यशस्वि स्थविरं समिद्धं। अनाहनस्कः वसनं जरिष्ठुः पादरिदं वाज्यजिनं
दधेहं। इति स्वयमुक्त्वा। तं प्रपाषाहृष्टा जिनस्पर्शं कारयति। ततो माणवकस्यात्मीयं चांजलिमुदकेन
पूरयित्वा। कोनामासि इति माणवकं पृच्छसि। अमुकसगोत्रः अमुका अमुकशर्मन् इति माणवकं
वाचयति। समानावेषो नवान्ब्रूहि। इति माणवकं पृच्छसि। उंसमानावेषोऽहं नोऽति वाचयति। सोपेवंक
थयति। ब्रह्मचारी नवान्ब्रूहि। इति पृच्छति। ब्रह्मचार्य इहं नोऽति वाचयति। सापिकथयति। ततः भूर्भुवः
स्वः। इति तस्यांजलौजदकांजलीं स्त्रीनासि च। ततः माणवकांजलिं दक्षिणस्तोत्रेण हस्तसंपुटेन शृ
द्धत्वा। उंसदेवस्य त्वां न्यामुपनयामि। अमुकसगोत्रः अमुका अमुकशर्मन्। उंसगस्ते हस्तः स्तवा। अमु
कसगोत्रः अमुका अमुकशर्मन् आसावहं चोनावमं स्वस्तेये। इति सर्वं स्वयमेव ज्ञाति। ततः ऐं ह्रीं त्रिं। इति
स्वयमुक्त्वा। तं वाचयित्वा। प्रदक्षिणमावर्त्तयित्वा। प्राङ्मुखं करोति। ततः न स्य दक्षिणपार्श्वे स्तंभं दण्डं
हस्तं प्रवेशयित्वा। उंसरिष्यतां सं। इति उक्त्वा। दक्षिणेन प्रादेशेन हृदये देशमभिमुशति। उपस्य

श्याततः तस्मात्सर्वं पयस्विना आत्मनोऽभिमुखं कृत्वा माणवक हृदये स्वहस्तं कर्ध्वजित्तिं स्थापयित्वा।
 उं मम व्रते हृदयं ते दंष्ट्रां आचक्षिह्यस्य सावित्रस्पृशेत्तत्र च यस्मिन् अमुकसंगे तत्र अमुका अमुकशर्मन्।
 इति जपति। उं ऐं दी मा वृं तै। तथैव पर्यावृत्त्यप्राप्नुयस्व तत्त्वा। दक्षिणेन प्रादेशेन दक्षिणं धर्मचार्यं।
 इति जपति। ब्रह्मचार्यसि संध्यानात्। स्वं आचार्यः कथयति। ब्रह्म० सि। असा नि। इति माणवकः।
 स आ० हि। आदधाति। इति माणवकः। अना० अश्नाति। इति माणवकः। कर्म० रु। करवाणि।
 इति माण० मादिवा सुषुप्ताः। न स्वपामि। इति मा० कः। वाचं य० धानात्। ततः एषाते० हि स्वा इति
 माणवकः। उपविष्टः। समिधं जुहोति। ततः सावित्री प्रदानं। अग्नेः उत्तरतः प्राप्नुयस्व आचार्यः। प्राप्नु
 स्वोऽयं। उपविशतः। मावको नालिकेरं गृहीत्वा। आचार्यं नमः स्कारं कुर्यात्। उं अधीहि नो इत्
 त्का आचार्यः। उं सार्वज्ञी भो३ अनुब्रूहि। इत्येवं वाचयति। सकथयति। ततः उं तस्मिन् विजुर्वीर एष
 मित्येतां पठोर्ध्वं शौनवानं च पाठयेत्। अग्निः पश्चिमतः। प्राप्नुयस्व ब्रह्मचारिणं मुपवेश्य। आपो
 नाम स्तु० धत्त। इति मंत्रावृत्त्या निराचम्या अग्नेः पश्चिमतः तिष्ठन् प्राप्नुयस्व आचार्यः स्तिष्ठते। ३०
 प्रत्यक्षुरवाय। उं स्वस्ति नो मिमीता० हि। इति दंडं प्रयच्छति। पुण्याहं० सुशान्तिं न वञ्च। अस्य

उपनयनकर्मणः प्रति० र्थं गां दक्षिणं आचार्यो दे० दक्षिणः पांडु० स्वस्ति भवंतो ब्रह्मवन्तु। प्रदक्षिणमग्निं पर्याणी
 यमिदार्थमुपवेशयेत्। उं भवति निज्ञां देहि। इति निज्ञायाचेत्। उं स्वस्ति। इति गृह्णीयात्। आचार्ययज्ञे हं
 भो३ सुमिहं नो॥ इत्याचा उक्ता। किंचित् स्मै ददानीमांगन्यां आशीर्वादश्चा उपरिष्ठात्। गच्छिह तत्। सप्तर्षी
 न्यूयसी। इत्यादिकर्म समापनं। ततः संध्या सावित्रैव कारयेत्। ततो ब्रह्मचारिणः प्राणकृतिः। पूर्वं अपोशा
 नयुक्तं भोजनं। सायं संध्या॥ अमिका र्थं सावित्रैवा प्रातरपि तमेव। शुक्रियव्रतात्प्राक् संरध्या अग्नि
 कार्यं च सावित्रैव॥ ॥ शुक्रियव्रतात्पूर्वं॥ दिने उदीरुणिका कर्मा प्रातर्भुक्तवति ब्रह्मचारिणि अपरा
 ह्ने ईशां न्यां दिशि स्थंडिलं कृत्वा। आचमनाद्यान्यभागांतं कृत्वा। पुरस्तात्। धा। ततः अविंद आदित्ये
 वि० र्यं इति आचार्यः प्राप्नु उप्नुयस्व स्तिष्ठन्। प्रत्यक्षुरवस्य ब्रह्मचारी तिष्ठतः। कर्णे पगति। चरितं नो० इति
 माणवकः। ततः प्राप्नुयस्व तत्त्वा। अहतेन वाससा प्रदक्षिणं मुखं त्रिः परिवेष्टयति यथा क्तं एकरात्रं
 समिदाधानं० निज्ञां वसस्व० इति आदिशति। ततः उपरिष्ठात्। धा॥ स्विह तदादिशोत्वं तं। सायंकालं प्रा
 तश्च अग्निकार्यं न कृत्वा। मादृश जातृवकं वसोर्ध्वं प्रातर्हृदि श्राद्धं॥ ॥ अथ शुक्रियकर्म॥ ॥ आचम
 नाद्यान्यभागांतं कृत्वा। पुरस्तात्। उपनयनवत्। संवत्सरं कार्यं मम व्रतं मया। यावत्कालं स्य शुक्रियस्य
 ब्रह्मचर्यस्य। इति विशेषः। न सावित्री प्रदानं। समिदाधानानंतरं आपो नाम स्तुत्यादिसर्वं कृत्वा तिष्ठेत्। मा

पयेत् ॥ ॥ ततः अनुवाच नमः शुभे किं प्रातरभिकार्यं नंतरं तस्मादनेरुत्तरतः गोमयेनानुस्त्रे दुहेना उदकधारस
 मथी आलवालसदृशं कुंडं कृत्वा ततो पश्चरत आचार्य ब्रह्मचारिणो यथोक्तमुपविशतः । अभिवादनदिके
 यथाविधि कृते आचार्य एवं वाचयति । सावित्री नमो ३ अतु बृहदित्यादि उक्तप्रकारेण उक्तप्रत्येकं कृत्वा । त
 तः आचार्यः । अग्निमीले पुरि हो हितमिते तस्य नवचस्य सूक्तस्य मधु छंदां कृषिः । अग्निदेवता गायत्री कं
 दः । अनुवाचने विनिमोगः । तस्यैव आधानं कृ १ । ततः अग्निमीले ० मा इति पाठयति । एवं सर्वेषां सूक्तानां
 धामृचं पाठयेत् । भोजनात्प्राक्यथा शक्तिः । एवं समाप्त्या संहितायां तस्मिन्नुनि ब्रह्मचारिणमुपवासः ॥
 नचासावुपविशेत् । ततः अपराह्णे । ॐ हतधानाभिहां दोहो इति नृपयवा नृ निक्षिप्वा उपलेपनेपनोश्चैव
 नाद्यमिच्छापनमाधाराज्यभागां तं कृत्वा । एकस्त्वेण धानानां अनिवारं अयति । सदस्य विमिति वर्गेण य
 थोक्तं जुहुयात् । भक्षैराचार्यं स्वस्तिवाचयेत् । अस्य अहतधाना होमांगस्य स्वास्ति स्तः । वाचनकर्मणः प्रति ०
 इमान् निहान् आचार्ययि नृ न्यमहं संप्रददौ । एवं प्रयोगः । ततः स्विष्टकृदादिसमापनं । इत्यनुवाचनं अ
 हतधाना होमकर्म समाप्तं ॥ ततः शाकरं । ब्राह्मिकं । अपनिषदां एतानि सांवत्सरीकानि व्रतानि यथो
 कानि कृत्वा । समावर्तनं कार्यं ॥ तद्वदयामः ॥ हवे कुरुदीराणि कालं कृत्वा । प्रातर्बुधिश्राद्धं । आचमनाद्या ३१
 ज्यभागां तं कृत्वा । पुरस्तात् ॥ धा । ततः आनहुहे चर्मणः पवेशय यथोक्तं मुंडनं कारयित्वा । स्नातमाचातं आ

देवा संतं व्रीह्यादि निर्यथोक्तैरुद्वर्त्या आपो हिष्ठेति नवनिर्जग्निः प्रत्यृचं नवतिः कुंभे स्नापयित्वा लौकिकं स्ना
 पनं कारयित्वा । मौंडी ऊर्ध्वं भविनागेन पृथक् कृत्वा । अलं कृत्य युवं वस्त्राणि इत्युच्चावा ससी परिधाय तिल
 के कारयित्वा । पूर्वमुपवीतं तत्का । मौं जुपवीतं दंडं जले क्षिपेत् । आयुष्यमिति सुवर्णं विधाति । इत्यारिस
 र्वं यथोक्तं कृत्वा । रथमा स्थाप्य पुनर्गृहमागते । मांगल्यं । आशीर्वादं च कृत्वा । उपरिष्ठात् ॥ धा ॥ स्विष्टकृदादि
 शांत्यंतं ॥ ततो यतोपवीतं दंडादि अशुं जुहुयात् ॥ ॥ ॥ इति समावर्तनं समाप्तं ॥ यतोपवीतं विधि
 समाप्तं ॥ ॥ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ गृहकर्म निरूपते ॥ अस्यां भूमौ गृहकृतं वांछति । अथवानिः प्र
 ने गृहे पि उद्वरशा खयात्रिः परिलिखेत् । इहान्नायाय ० मि । इति मंत्रेण । गृहमध्ये स्तंडितं कृत्वा । आ
 ज्यभागां तं कृत्वा । ॐ कोसिकस्यामि ० ह ॥ अस्यां देवानां गतरेण स्वाहा ॥ २ ॥ इति जुहोति ॥ स्विष्टकृदादि
 प्रसमापनीयं ॥ ततो गृहं सूत्रयित्वा पूर्वस्यां दिशि द्वारं कल्पयित्वा । द्वोगतैस्वानयेत् । ततो दक्षिणस्यां दि
 शि द्वारं प्रदेशे एवमेव । पश्चिमायां दिशि एवमेव । उत्तरस्यां दिशि एवमेव । मध्ये एकं गतैः । नवगतीन्
 खानयित्वा । तेषु नवगतेषु । उदकं सर्पि मिश्रं प्रक्षिप्य । ततः ॐ इमां विमिचे ० नि पवसा ॥ इति उद्वरश
 र्वां धृतेनात्मां पूर्वस्यां दिशि दक्षिणे द्वारे गतैः निधाति । ततः इमां मुक्त्रं यामि पाकवसा ॥ इति पूर्वस्यां दि

शिउत्तरे गते द्वितीया मुदुंबर शाखां धृता कानि खनेति। एवमेता भ्यामेतानि त्र्याभ्यां च उर्ध्वदि सुउदुंबर शाखां धृते
 देदे पूर्वतः ते चैव गतेषु निदधाति। एवमेव मष्टौ निखायततः इमामहमस्य अस्यास्येतां धेनवो नित्यं ददाति॥
 इति स्तूणाराजसंज्ञकां मध्ये वर्तमानां महतीं नारहमां स्तूणामुद्धयति। ततः एवं कुमार इत्यारभ्य बृहतिस्तं
 जायेति पर्यंतं सकलं मंत्रं जानमुक्ता स्तूणाराजसंज्ञकां एनां महतीं स्तूणामभिमुखं शेत। ततो यथाजबंगुहं
 कारयित्वा। उंसंवेति मंत्रेण पूर्वद्वारे दक्षिणां द्वारशाखां अभिमुखं शेत। आधां वेति उत्तरां अभिमुखं शेत।
 उंयत्तश्च॥ इति मंत्रेण दक्षिणे द्वारे पश्चिमां द्वारशाखामभिमुखं शेत। उंदक्षिणां चादिति पूर्वां उंबलं च। इति
 मंत्रेण पश्चिमे द्वारे। दक्षिणां द्वारशाखां। उंउजश्च। इति उत्तरां। उंबलं च। इति उत्तरद्वारे पश्चिमां शा
 खामभिमुखं शेत। उंरुत्रं च। इति पूर्वां। ततः श्रीस्तूपो धर्मस्तूणाराजः। इति गृहमध्य एवा स्तूणाराजमभि
 मुखं शेत। उंअहोरात्रे। इति द्वारफलके। उंसंवत्सरोपिधानं। इति द्वारफलापाटं अभिमुखं शेत। उंअ
 भिमुखं शेत। उहासमुद्रोन्तो। इति अन्यक्तमश्मानं स्तूपस्याधस्तां निखनेत्॥ ॥ अथ वास्तोष्पतिकर्म
 संध्यातपलं वैश्वदेवा नवमानपूजनं दृष्टिश्चाह॥ वसो धीरा॥ आचमनादि। उंअग्निं दधामि० दे। इ
 तग्निं प्रणीय प्रागग्रेषु नवैश्वदेकं भनवं प्रति० अमेरुत्तरतः प्रतिष्ठाप्य। उंअरिष्टा अस्माकं वीरा० न॥

३२

नि

इत्यनिमं॥ परिमृदुनादि आज्यभागां तं चत्वा। पूर्वह्नि र नित्यं आज्याहुतीर्नुहोति मंत्रायथा॥ अनिताश्रुतेन
 मोदुग्धा इव धेनवः। इशामस्य जगतः स्वदृशमीशमिदं तस्तुभ्यः। स्वाहा॥ उंइशानमिदं तस्तुभ्यो नत्वा वां अज्यो
 दिव्यो न पार्थिवः॥ न जातो न जनिष्यते। स्वाहा॥ उंन जातो न जनिष्यते ध्यायं तो मध्वनिं वाजिनः। गव्यं तस्तुहा
 वामदे। स्वाहा॥ यदि पृथक् करोति तर्हि। सिष्टं दक्षिणं मपि वगंतं कर्त्तव्यं। यदि एकं तं नेण। करोति तर्हि।
 हिंसादिकं आसाद्य आचमनादि सविभुर्वदुत्तं तं चत्वा। वास्तोष्पतिं च रुग्रहणां चत्वा। चतुरासादनां
 आज्यभागां तं चत्वा। अजितेत्यादि मंत्रैः पूर्वाह्निमात्रा। तास्ति स्त्र आज्याहुती हुत्वा। कयानश्चित्र इत्यादि
 निर्मध्यं दिनप्राप्ताश्च तिष्ठो हुत्वा। त्वामिदीत्यादि निरारूपाश्च हुत्वा। ततो नः स्वाहेत्यादि नत्वा
 मंत्रेन वचवाहुतीं च उर्ध्वं हीतधर्मेण हुत्वा। सौविष्टं तृतीयां मपि स्थालीपाकस्यैव हुत्वा सप्तका
 दिशेषं समापनीयं॥ ॥ तस्मिन्नेवाग्नौ दिने तत्र परीसमृदुनादि आज्यभागां तं चत्वा। कयानश्चित्र आज्य
 पुदित्यादि स्त्रिनिमंत्रैः प्रक्षतं तिष्ठेति स्त्र आज्याहुतीर्नुहोति। ततः सिष्टं दक्षिणं मपि वगंतं दक्षि
 णासहितं कर्त्तव्यं॥ ॥ श्री॥ ततः अपराह्णे आचमनादि आज्यभागां तं चत्वा। उंत्वा। मिहिदुवा नहसा
 ता वाजस्य कारवः। त्वां हने धिं दसत्यति नरस्त्वां काष्ठा स्वर्वतः स्वाहा॥ उंत्वां काष्ठा स्वर्वत सत्वं

नवचंद्रस्तद्वस्तुया। मरुत्तवानो अश्विनः स्वाहा॥ उमिहस्तवानो अश्विनो गामश्चरथमिह संकिरासना वामे
 न। जिह्वे स्वाहा। एभिर्मंत्रैस्तिष्ठ आन्यजुनीकुत्वा॥ सिष्टं तस्य सकादितं त्रशेषं समापयेत्॥ ताता रात्रौ
 आचमनादिसविर्वैश्वदेवं तं तत्त्वाद्यविष्टं। उवास्तोषते ये जुष्टं गृह्णामि। उवा० मासादयामि।
 उवास्तो० त्वानुष्टं प्राश्नामि। समिदादिप्रोक्ष्य शेषं दकशेषोदकं प्रणीता सुमुत्वा॥ त्रिः प्रक्षालनां अधि
 श्रयणादि आन्यभागां तं तत्त्वा। च उवा० त्वं तत्त्वा दशचक्रं तीर्तुं कुर्यात्। मं नायथा। उवा० स्वाहा। उ
 वा० स्वाहा। उवा० स्वाहा। उवा० स्वाहा। वास्तोषते प्रतिगानीहि। ३॥ अमी वा स्वाहा। उवा० स्वाहा।
 वास्तोषते० वास्तोषते क्रवा०। सौविचती दशमी। ततो यथा विहितवाक्स्तदेवता॥ ४५॥ प्रत्येकं चंदनादिना
 वेधां तां ब्रूयाद्विज्ञायथा विहिता। ततः शो ननादिसुमुहूतं सुलने नूतनगृहे प्रवेशं कुर्यात्। ज्येष्ठपु
 त्रमादाधान्यो दजं न सहितः प्रवेशेत्। मंत्रस्तः। इदं स्य गृहाः० किंचास्ति तेन। प्रवेशसमये पुण्यादुर्या
 दिजगानघोषो न विजुमर्हति। ततो गृहं प्रविश्य वाक्स्तपूनां यथोक्तां बालिदानं च यथोक्तं वाक्स्तपरितो
 गृहं परितः कुर्यात्। ततो वाक्स्तदेवताप्रीतये हिरण्णादिदानं यथाशक्ति। ततः शतं शार्दवा। तदुर्ध्वा। ३३
 ३ यथाशक्ति प्रासणान्नं भोजयेत्। भूयसीर्हृदि ह्येषा दद्यात्। मांगल्यं आशीर्वर्धयेदश्व॥ ॥ इति

वाक्स्तकर्म समाप्तः॥ अथोपाकरणं॥ बर्हिर्भूवि तर्पणं कार्यं। तच्च उत्तरत्र वक्ष्यामः। अधुना उपक्रमपक्षि
 तोपाकर्मविधिविरच्येता। ऋषितर्पणं नंतरं गृहमागत्य आचमनादिसविर्वैश्वदेवं तं तत्त्वा। अहंत सक्तनां धा
 नानां ग्रहणं। तमेव। अग्रे प्रणस्ये न्यो गये शंभुं तकाया मये मित्रावरुणा म्यामये विश्वेभ्यो देवे
 न्योजुष्टं गृह्णामि। उवा० त्वं तत्त्वा दशचक्रं तीर्तुं कुर्यात्। मं नायथा। उवा० स्वाहा। उवा० स्वाहा।
 उवास्तोषते ये जुष्टं गृह्णामि। उवास्तो० त्वानुष्टं प्राश्नामि। समिदादिप्रोक्ष्य शेषं दकशेषोदकं प्रणीता सुमुत्वा॥ त्रिः प्रक्षालनां अधि
 श्रयणादि आन्यभागां तं तत्त्वा। च उवा० त्वं तत्त्वा दशचक्रं तीर्तुं कुर्यात्। मं नायथा। उवा० स्वाहा। उवा० स्वाहा।
 वास्तोषते० वास्तोषते क्रवा०। सौविचती दशमी। ततो यथा विहितवाक्स्तदेवता॥ ४५॥ प्रत्येकं चंदनादिना
 वेधां तां ब्रूयाद्विज्ञायथा विहिता। ततः शो ननादिसुमुहूतं सुलने नूतनगृहे प्रवेशं कुर्यात्। ज्येष्ठपु
 त्रमादाधान्यो दजं न सहितः प्रवेशेत्। मंत्रस्तः। इदं स्य गृहाः० किंचास्ति तेन। प्रवेशसमये पुण्यादुर्या
 दिजगानघोषो न विजुमर्हति। ततो गृहं प्रविश्य वाक्स्तपूनां यथोक्तां बालिदानं च यथोक्तं वाक्स्तपरितो
 गृहं परितः कुर्यात्। ततो वाक्स्तदेवताप्रीतये हिरण्णादिदानं यथाशक्ति। ततः शतं शार्दवा। तदुर्ध्वा। ३३
 ३ यथाशक्ति प्रासणान्नं भोजयेत्। भूयसीर्हृदि ह्येषा दद्यात्। मांगल्यं आशीर्वर्धयेदश्व॥ ॥ इति

वनुष्टुप।मामाचित्रगाथाईकोवृहती॥आमेयाहिसोनरिरयामरुतोनुष्टुप।स्वादिययादशमधुखं
 दाःपवमानसोमोगायत्री॥यत्तेराजन्कश्यपःपवमानसोमःपंक्तिः॥अमेष्टुत्रितोमिस्त्रिष्टुप।त
 छंयोःशंयुविश्वेदेवाःशक्रो।ततःस्विष्टरुत।ततोवह्यमाणं सर्वेब्राह्मणाःपवेयुः।तदुच्यते॥अग्नि
 मालेपुरोहितंवर्गश।पावकानःसरस्वतीरुक्३।अयं देवायन्ने।१तद्विष्णोःरुक्१॥एतायामो०३।२।
 अयंवांम०मः।३।प्रमन्महे०मा०धाईकोमदाय०धो॥५।आनोभद्रावर्ग२।देविरूपे०थे।६।प्रतीक
 मात्रं।जातवेदसेवर्गश।५दंश्रेष्ठं०७।१।प्रवःपांतं०८॥सुषुमाया०निः।७।वस्तरुद्रा०ता१०।अ
 म्पगमस्यस्तुक्त१॥ननुवोचाम०ने॥११॥वतावामघ०म॥१२॥निरोताहो०नः॥१३॥गणानांत्वा।
 रुक्१।सेमामविष्टिप्र०वे।१४।मंदस्वहोत्रा०सः॥१५॥अबितमेवर्ग३।प्रयआरुःशि०सा॥१६।श
 तधारमुत्तर०१।इच्छंतित्वा०यः॥१७।इदत्वा०यी॥१८॥नतामिनं०राः॥१९।तस्मविच्छरु०१।वैश्व
 नराय०षाः॥२०।एवात्वामि०त्र१।कयानश्चि०स्तुक्त१।प्ररुत्तुमो०५०॥२१।इंसशुचिषतं
 क१।इदमुत्पत्यु०२३।त्वामग्नेह००तः२४।महिमंइत०न॥२५॥प्रयुंनतीदि०।२६।स्वस्तिनो
 मिमीतावर्गश।रुतस्यगोपा०धः॥२७।हिरण्यवर्णंकर्गध।तंहिहैतवः०शः॥२८॥पिवासोमम

३४

नि०ई०॥इदंवनः०पुः।३०।यतायतावोअग्नेये०ये३१।इयमददात्मर्गश।स्तुपेनरादि०ता३२।नु
 षत्वनः०घा३३।उग्रोजन्कश्यपः०३०॥२४।०शंवतीवर्ग३॥प्रब्रसेनु०सा॥३५।अंबकंरुक्१।यदयस्तुगाध
 ।३६।तच्चरुक्१।प्रत्युअद०ती॥३७।प्र०होदसाधायसावर्गश।तिस्त्रोवाच०आ॥३८।रुद्रादि
 हे०ती॥३९।यइदसोम०मः॥४०।वयमुत्वा०व्य१।प्ररुतान्यु०णाः॥४१।त्वावतःपुरु०सा॥४२।आत्वा
 रयं०ये४४।आत्तनइदसुमंतं०१।आप्रदव०तः४५।इदयसान्त४६।स्वादिययावर्ग२।सोम
 पुनानो०नि॥४७।प्रणईदो०ना॥४८।इदये४९।इत्वंतिसू०यः४९।यःपावमानिरुक्१२।धत्त
 दिक्।०सः५०।असर्जिव०जो५१।पुरोजिता०सः५२।अयंसय०निः५३।निवर्तध्वि०ती॥५४।
 नद्रानोया१।प्रमायुयु०त्वा५५।अबुध्रमुत्प०यःवर्ग६।प्रहोताजा०न्त॥५६।माप्रगामवर्ग१।यमेवेन०ताः।
 ॥५७॥परावतोयेवर्ग३।सक्तुमिवरु०१।देवानानु०ना॥५८॥इमंमेगंगेरुक्१।विहिसोतोरु०त
 ॥५९॥सदशावर्ग३।देयेमाये०रे०६०।आशुशिशानवर्ग३।उभाउ०थो६१।विषुसोद०१।त
 दिशमनुवने०छे।६२।रात्रीवर्ग३।संविदत्रि०रं॥६३।महित्रीणांवर्ग३।रुतंवेतिसमाप्तपयं०तं॥६४।अ
 मिनेइत्यारयसर्वध्यायाः।परमेवै०।ततःशिक्षा।कव्यः।आकरणां।निरुक्ते।गृह्य।उपनिषत्।

प्रातिशारव्यासविधानं। सुपर्णाध्यायः। स्वयंभुवेन मस्कृत्य इत्यादि मनुस्मृतिः। योगीश्वरं यात तत्त्वं इति
 त्पादि स्मृतयः। पुराणानि सर्वाणि ॥ इत्युपाकर्म समाप्तं ॥ ॥ आदौ कृषितर्पणं ॥ श्री ॥ ॥ छ ॥ श्री ॥
 ॥ छ ॥ ॥ श्री ॥ अथ प्रायश्चित्तविधिर्लिख्यते ॥ प्रथमं ब्राह्मणस्य पादप्रक्षालनं। मम प्रायश्चित्तप्रदण्डांशं
 न्य ब्राह्मण एतत्ते पाद्यं ॥ एष वोऽर्घ्यः ॥ पूजापादप्रक्षालनं ॥ आचमनं। स्वपादप्रक्षालनं। आचमनं। ब्रा
 ह्मणं गेगोमिथुनद्वयं मुक्ता। प्रणमः दंडवत्। उच्चायाः प्रार्थना। आब्रतस्तं वपयंतं नवदशमिदं जग
 त्। यत्तु रक्षः पिशाचादि सदेवा सुरमानुषा ॥ १ ॥ सर्वधर्मा विवेकारो गोसारः शासकानवाः। मम पापस्य पावि
 त्र्यं कृवं द्विजसत्तमाः ॥ २ ॥ पुरातनं मया बोरं ज्ञातमज्ञात किं त्विषं। जन्म तोयदिनं यावत्तस्मात्पापात्तु
 नाश्रमो ॥ ३ ॥ पूजैः क्षतः पवित्रोऽहं न विष्णोऽम्पनवस्तथा ॥ प्रसादः क्रियते मयं स भानुजां प्रयच्छ ॥ ४ ॥
 अथ श्रीदेशे च। मम जन्म प्रवृत्तिः अद्य तद्दिनं यावत्। वायनः काय चतानां बुद्धिपूर्वा बुद्धिपूर्वाणि।
 सत्तदभ्यासविषयाणां। महापातकादिपातकतस्तमत् इह स्थवर्जितानां गुरुलघुपापानां शोधनार्थं प्रा
 यश्चित्तमहं याचे। जन्म प्रवृत्तिपापानि बहूनि विविधान्यपि। कृत्वा वग्विस्तदुपायाः षडहं कर्म माच ३५
 रेतु। ब्राह्मणः ब्राह्मणं यजमानं प्रतिकथ्यते। तव षडहं प्रायश्चित्ताचरणे अधिकारोऽस्ति। ब्राह्मणी

स्त्री यदि प्रायश्चित्तकत्री त्वहं प्रायश्चित्ताचरणे अधिकारोऽस्ति। शूद्रयजमानं एवं अहं। शूद्रा स्त्री यदि प्रायश्चि
 त्तकत्री तदा तव साक्षि प्रायश्चित्ताधिकारोऽस्ति। ब्राह्मणस्य षडहं प्रायश्चित्ताशक्तौ ॥ अहं। साक्षि। एका
 हं वा। पश्चात् यजमानः। मम एकाहं प्रायश्चित्तशक्तिरस्ति। एवं अहं प्रायश्चित्ताचरणे। एवं षडहं प्रायश्चि
 ताचरणे ॥ यदि न कृतं चेत्तर्हि वपनं। दशविधस्नानं ॥ नस्म। मृत्तिका। ३ गोमय। ३ गोमूत्र। ३ गीरापद
 धि। ६ हृत्। १ तिला। ८। आमलक। ९ ऊशोदक १०। अथ वा गंगोदकेन सकलस्नानां ते तिलकां अष्टदलो
 परिकलशस्थापनं। मंत्रैः। सत्येश्वरस्य मूर्तिप्रतिष्ठा। पूजाशोडशानिरुपचारैः। पंचोपचारपूजा। ततो
 ब्राह्मणस्य अर्चनं। अर्चसंकल्पः। यथा दत्तं गंधाधर्चनं आभेयौ दुस्तकणयो मुद्रिके गोमिथुनद्वयं च।
 स न्य ब्राह्मणाय तु न्यमहं संप्रदेदे ॥ आचमनं। यथा दास्यमानं नृत्तिपर्यंतं नोजनं स न्य ब्राह्मणाय तु न्य
 महं संप्रदेदे ॥ सुप्रोक्षितादि। ब्राह्मण इस्ते जलपात्रे च। दीर्घमायुरित्यादि सुशांतिर्विभु। विष्णो रुपरी
 प्रायश्चित्तसंकल्पः। अथ श्रीदेशे च। मम जन्म प्रवृत्तिः इदं दिनं यावत्। वायनः काय चतानां बुद्धिपूर्
 वा बुद्धिपूर्वाणि। सत्तदभ्यासविषयाणां महापातकादिबर्जितानां सर्वेषां पापानां शोधनार्थं षडहं
 प्रायश्चित्ते अशीत्यधिकशतेकप्राजापत्यं १८० प्रतिप्राजापत्यं द्वादश ब्राह्मण नोजनपरिगणनया षडहं

धिकमेकविंशतिसंख्याकानां तन्निष्प्रेये मनसि परिकल्पितं द्रव्यं स न्यब्राह्मणानगवते सत्येशाय मत्ता स
 त्यासहिताया उच्यते महुं संप्रददे ॥ सकलद्रव्यविल्लोरुपरि समर्पणं ततः संकल्पितद्रव्यमध्यात्ता स
 न्यब्राह्मणस्य अंशापणं ॥ द्रव्यं उत्तमसीदलं तीर्थे दिकंच हस्ते गृहीत्वा मम सर्वपापहृत्कार्यं संकल्पित
 प्रायश्चित्तमध्यात्ता एकाहस्य निष्क्रयद्रव्यमिदं ॥ अथ वा पंचदशप्राणापत्यानां प्रत्याम्ना यन्मृतमि
 दं द्रव्यं अमुकसगोत्राय अमुका अमुकशर्मणे अमुकवेदाध्यायिने ब्राह्मणाय तु न्यं अमुकस
 गोत्रः अमुका अमुकशर्मन्निहं संप्रददे ॥ नगवान्पापविल्लुः प्रीयतां पुनः सत्येश्वरस्य पंचोपचा
 रपूजा द्वितीया गोमिथुनद्रव्यापणं ॥ मम चो ए प्रायश्चित्तस्य निःपापवचनप्राप्त्यर्थं इदं गोमिथुन
 निष्कृतिरूपं द्रव्यं सभोपविष्ट ब्राह्मणाय उच्यते महुं संप्रददे ॥ नगवान्पापदा विल्लु प्रायतां अनेन
 षडह प्रायश्चित्ताचरणेन गोत्रः अमुकशर्मन्निहं निःपापो नूया सं त्वं निःपापो नूया इति ब्राह्मणः
 कथ्यते ॥ श्रुत्वा श्वेतं अनेन षडह प्रायश्चित्ताचरणेन गोत्रः अमुकनामा अहं निःपापो नूया सं ॥
 त्वं निःपापो नूया इति विप्रः अस्य प्रायश्चित्ताचरणकर्मणो यन्मृतातिरिक्तं तत्सर्वं नवतां ब्राह्मण ३६
 नां प्रसादात् तीर्थराजप्रसादात् तीर्थप्रसादात् सत्येश्वरस्य प्रसादात् सर्वपरिपूरणमिह ॥

मम त्रिषु स्थलीयात्रा अधिकास्मात्तिरक्ता ॥ अथवा आत्रे वैतरण्यादिदान अधिकारप्राप्तिरक्ता ॥ सर्वपा
 पहृत्कार्यं ॥ ७ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीविल्लवे नमः ॥ ३ ॥ आत्रे काले वैतरण्यादिदान संकल्पः ॥ तस्य
 प्रकारः ॥ आहो विल्लु पूजा यथावकाशां तत्र वैतरण्यादिदान प्रारंभं निमित्तं विल्लुपूजनमहं करिष्ये
 इति प्रयोगः ॥ धूपदीपनैवेद्यांतं पूजा ॥ वैतरणीदान प्रतिगृहीत्वा ब्राह्मण एतत्तैपाद्यं एष वो अर्घ्यं
 पूजा ॥ पादप्रक्षालनं आचमनं आत्मनः पादप्रक्षालनं आचमनं गृहं गत्वा प्राग् उदं उ विल्लुः ३
 अपवित्रः ॥ इदं विल्लुं सप्तव्याधा ॥ इत्यादिदेशकालं दस्त ॥ दृष्टिं च ॥ वैतरण्यादिदानोपहाराणां
 पवित्रता स्ता ॥ उच्यते ॥ उच्यते ॥ इत्यादिउपास्यै मधु ३ ॥ अथ श्रीत्यादिदेशे च अमुकस्य आत्रे का
 लनिमित्तं सर्वानिष्टपरिहारार्थं सर्वपापहृत्कार्यं शास्त्रोक्तफलांथं वैतरणीदानमहं करिष्ये ॥
 ब्राह्मणस्य पूजा यथादत्तं मुद्रिकाफपायनानि तन्निष्प्रेये इदं द्रव्यं वैतरणीदान प्रतिगृहीत्वा ब्राह्म
 णाय उच्यते महुं संप्रददे ॥ सवसागेश्वरपूजा ॥ अर्चनविधेः पूर्णता स्ता ॥ आचमनं अपहृता ॥ अहं न
 मीमदंतं उदको यथादास्यमानं तपयंतं नो जनं वैशतरणीदान प्रतिगृहीत्वा ब्राह्मणाय उच्यते महुं स

प्रददे। ब्राह्महस्ते सुप्रोहित मस्तु। दीर्घमायुरस्तु। इत्यादि सुशांति नवविधा उन्नत भिमुखो ब्राह्मणः। दाना प्रदा
 निमुखः। दक्षिणां चान्या दानां हितानां हीत्वा। अथेत्यादि प्रयोग मुच्यते। अमुकस गोत्राय अमुका अ
 मुकशर्मणे अमुकवेदाध्यायिने ब्राह्मणे यतु न्यं। अमुकस गोत्रः अमुकनामा अमुकशर्मा अहं वै
 तरणी सांज्ञिकां गां सवसां गंधाघर्चितां रुद्रदेवतां सुवर्णशृंगी राजतरवुरांतां मृष्टां कां स्य दोहनां
 रुद्रवस्त्रयुगळानां व्रीह्यादि सप्तधान्यसहितां दोषपरिमित कार्पासोपरिता म्रजाननस्थितलो
 हदंडधारि मदिषा। रूढहैमधर्मराजमूर्तिसहितां पट्टस्त्रबद्धे दुदंडनौका स्थितां यमधारेवत्
 मानां शतयोजनविस्तीर्णां अगाधां प्रयशोणिततोयां मांसकईमां अयोमुखैर्वज्रजुंडैर्नानावि
 धैः क्षमिभिः संजलां अनेश्वमर्मजिह्वादिनिर्जलचरैः प्राणिभिः
 संकीर्णं दृढमात्रतया वहां एवंविधां वैतरणी धेनुसांज्ञिकां नदीतर्जका मः संप्रददे। नमः॥
 गोपुच्छजशास्तजलसंसहितं विप्रहस्ते दद्यात्। ततो दक्षिणा संकल्पः। पूर्वोक्तिगुणविशिष्टे
 पुण्यकाले देशे च अमुकस गोत्रः। अमुका अमुकशर्मा अहं अस्य वैतरणी दानपरिपूर्णं चिदं ३१

सुवर्णं अग्निदेवतं गंधाघर्चितं दक्षिणां संप्रददे॥ नमः। अनुमंत्रणं॥ यमधारे महाधोरेया सा वैतरणी
 नदी। तां तर्जुगां ददाम्येतां जुन्यं वैतरणी च गो। विलु रूपं द्विजश्रेष्ठ नूदेवपंक्तिपावनः। सदक्षिणा मया
 दत्ता जुन्यं वैतरणी नमः। ब्राह्मणं प्रणम्य। सर्वेषां प्रदक्षिणां कुर्यात्॥ पुच्छं गृहीत्वा ब्राह्मणेन गोआक
 षयेत्। तत्र मंत्रः। धेनुके त्वं प्रहस्वयमधारे महाभये। उन्नतीर्षु हरं देवी वैतरण्ये नमो नमः॥ ततो न्य
 सी दक्षिणा। यजमानमांगत्यकरणं। गवादि सर्वमुपहारजातं ब्राह्मणस्य गृहं नयेत्॥ इति वैतरणी
 दानं॥ अथ रुणधेनुदानं॥ विलुपूजा। पादप्रक्षालनं। आचमनं। प्राणायामः॥ अथेत्यादि प्रयुज्य
 रुणधेनुदानमहं करिष्ये। ब्राह्मणस्य पूजा। नोजनसंकल्पः। सुप्रोहितादि अद्यादि० रुणधेनुसां
 ज्ञिकां गां सवसां गंधाघर्चितां रुद्रदेवतां सुवर्णशृंगी राजतरवुरांतां मृष्टां कां स्य दोहनां देवशुषि
 त्संबधी रुणत्रयपाकरणं जुन्यमहं संप्रददे॥ इति रुणधेनुदानं॥ तिलात्वा लोहहिरण्यं
 च काप्यासंलवणं तथा। सप्तधान्यं। हिति गविष्टके कं पावनं स्मृतं॥ अथेत्यादि पूर्ववत्॥ तिलादी
 न्यष्टौ महादानानि। नानादेवतानि गंधाघर्चितानि नानाफलदातृणी तत्तदा फलाबाह्यं
 कस्मै कस्मै चि ब्राह्मणाय अहं संप्रददे। नमः॥ इत्यष्टमाहा दानविधिः॥ पूर्वोक्तिगुणविशिष्टे

पुण्ये काले देशे चान्नोदकं सुवर्णं चरजतं वस्त्रोपानहो॥ कमंडलुं च त्रयं यष्टिरमिकालो हृदं ॥
 तां बलं च दनं पुण्यादशः ॥ एतान्युपदानानि नाना देवतानि गंधाघर्चितानि कस्मै कस्मै चिह्नं स
 णाय अहं संप्रददे॥ नमः ॥ इति शोडशोपदानविधिः ॥ पूर्वोक्तिं गुणविशिष्टं पुण्ये काले देशे च
 इदं ताम्रपात्रं तिलपूरितं रुद्रदेवतं यथोपस्करसहितं गंधपुष्पधूपघर्चितं सदा हिंसां शास्त्रो
 क्तफलावाप्त्यर्थं कस्मै चिह्नं स एव अहं संप्रददे॥ नमः ॥ इति तिलपात्रदानं ॥ अथ द्रुतपा
 त्रं ॥ पूर्वोक्तिं च ॥ इदं कांस्थपात्रं द्रुतपूरितं सूर्यदेवतं गंधाघर्चितं सदा हिंसां कस्मै चिह्नं ॥ नमः
 ॥ इति द्रुतपात्रं ॥ अथ पददानं ॥ पूर्वोक्तिं च ॥ इदं आसनादिदशविधं पदं यथोपस्करसहि
 तं सदा हिंसां शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं कस्मै ॥ नमः ॥ इति पददानं ॥ स्त्री चैत ॥ इमां वंशपात्री
 ऊं कमादियथोपस्करसहितां वस्त्रसुवर्णभिरणारि महितां इदं जन्मनि जन्मान्तरे च अख
 डसौभाग्यं प्राप्त्यर्थं अहं संप्रददे॥ नमः ॥ इति वंशपात्रीदानं ॥ इति वैतरण्यादिदानानि भू
 यसी संकल्पः ॥ अमीषां दानानां न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णं हिंसां दक्षिणां निष्क्रेयं यथा
 दास्यमानं इदं नाना गोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो अहं संप्रददे॥ इति न्यूयसी संकल्पः ॥ इति वैतरण्या ३८

दिदानसंकल्पविधिः समाप्तः ॥ अथ मरणानंतरं षड्पिंडास्तिष्ठां क्रमः ॥ ॥ उक्तांतौ द्वारदेशे विश्रांतौ चिनास्त्रां
 नेश बहस्ते सेवयेने ॥ तेषां विधिः ॥ आचमनं प्राणायामः ॥ विष्णुः ॥ अपवित्रः पवित्रो वा ॥ सप्तमाधा ॥ देव
 ताभ्यो महायोगिभ्य एव च नमः ॥ ३ ॥ आध्वन्यमौ ॥ गयायां स्वयमेव जनाहूय ॥ तं ध्यात्वा ॥ देशकालपात्रे
 व्यश्रद्धा संपत् ॥ अपसर्गं ॥ दृष्टिः ॥ उक्तांतौ दिपंच पिंडोपहाराणां पवित्रता ॥ भूः ॥ भुवः ॥ स्वः ॥ मनुजनां
 तपः ॥ सत्यं ॥ तत्सवित्रं ॥ मधुवाता ॥ मधुश ॥ अथादिमासे पश्येति थौ दिने यथावत्तमान्नं तत्र ॥ सम
 वाये ॥ एवं गुणविशिष्टायां पुण्यतिथौ ॥ अमुकतीर्थे दिव ब्राह्मणानां च सन्निधौ ॥ एवं गुणविशिष्टे पु
 ण्ये काले देशे च ॥ अमुकसंगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं उक्तांतौ दिपंच पिंडदानं
 नि ॥ एकतंत्रेण अहं करिष्ये ॥ पात्रे जपः ॥ स्तारणं ॥ अमुकसंगोत्र अमुकप्रेत अवेने निह्व ॥ ५ ॥ अमुकस
 गोत्र ॥ अमुकप्रेत तत्र ॥ ५ ॥ प्रत्यवेने जनं ॥ पूजनं वैद्यं ॥ दास्यमानं आमन्त्रं यथोपस्करसहितं अमुकस
 गोत्र ॥ अमुकप्रेत तत्र ॥ ५ ॥ अस्य उक्तांतौ दिपंच पिंडदानकर्मणो यं न्यूना ॥ सर्वपरिपूर्णं एभिः पिंडदा
 ने ॥ गोत्रस्य प्रेतस्य दंडनयोग्यता प्राप्तिः शास्त्रोक्तफलावाप्तिः ॥ नदं कर्णे नि ॥ रिति पिंडत्रयविसर्ज
 नं ॥ ततः ॥ अपेन वीतविचसर्पितातोस्मा एतं पितरो लोकमक्रु ॥ अहो रजिरक्तु निर्वर्तं यमेददास्य

वसानमन्त्रेण॥ अनेनमन्त्रेणपलाशशारवयाचितास्थानंविमज्जापेचनसंस्कारान्कृत्वा। अस्मिंमं
 ष्या। शबंउत्तानंचितौनिपात्या। अयंवैत्वत्वमस्मादयंतेयोनिस्त्वमस्ययोनिः। जातवेदोवरुस्त्वेनंसुक्त
 तोयत्रलोकः। अयंवैत्वामजनयदयंत्वदधिजायतां। गोत्रः प्रेतः स्वर्गयलोकायस्वाहा। प्रदीपेनोमे
 नमन्मदतिदशरुचोजपेत्। सव्यावृत्तोऽनवेहमाणः प्रागुदंचः प्रक्रामंति। पुरोहितः अयोवामृतोः
 पदमितिद्वान्यामृत्प्रां प्रक्रामतः। सपिंडान्अनुमंत्रयतोमृतोः पदंयोपयंतोयदैतद्वाही। आयुः
 प्रतरंदधानाः। आप्यायमानाः प्रजयाधनेनशुद्धाः पूतानवतयज्ञियासः। इमेजीवाविमन्त्रेणवृत्र
 नभ्रूनादेवकृतिनोअघा। प्रांचोअगामनृतयेइसायद्वाहीयआयुः प्रतरंदधानाः। आपोहि
 ष्या। रु० ए० सनोचसोमवर्गः। इतिउदकंस्पर्शंति। ततोमजंति। ततःअमुकसगोत्रअमुकप्रेताति
 लोदकांजलिस्ते। इत्येकमुदकांजलिंदधात्वा। आपोअस्मात्सुतः पुं धयंउद्धृतेननोद्धृतपु
 पुनंच। विश्वंहिरिप्रं प्रवहंतिदेवीरुदिदामः शुचिराप्तएमि। अनेनमन्त्रेणबहिः संनिःसरंति।
 ततोवस्त्रपरिधायतच्चहुरित्युचादित्यमुपस्थाया। ततोऽस्ति संचयने। अयुग्मासुरात्रिषुअ ३६.
 पसव्यं। यत्त्वमग्नेसमदहस्तमुनिवपियापुनः। कियाम्बुत्ररोहउपाकहृव्यिक्कशा। शीतिकेशी

तिकावतिष्ठादिकेक्षादिकावति। मंदूका३ सुसंगमइमंस्वइषया। आन्यांमन्त्राणांमहीरेणोदकेनास्तीन
 संसिच्यापलाशपटेउद्धृत्यमृन्मयेऊंनेशेवाजसंयुक्तानिअस्तीनिमुक्ता। उतेस्तन्नामिष्टधिवीत्वत्य
 रीमंलोगंनिदधन्मोअहंरिषा। एतांस्त्रूणांपितरोधारयंचतेत्रायमः। सादनातेमिनोउ। इतिलोछेना
 नानिधाय। छांकणं। उद्धंचस्वष्टिधिविमानिमानिवाधथाः। स्त्रूणयनास्तेनवस्त्रपवंचना। मातापु
 त्रयथासिचाग्नेनंभूमज्जणुहि। अनेनमन्त्रेणखातेनिखायाउद्धंचमानाष्टिधिवीसुतिष्ठतास
 हस्वमितउपदिश्यंतां। तेगृहासोद्धृतश्कृतोचवंउविश्वाहास्मेशरणाः संत्वत्रा। अनेनमन्त्रेणशम
 शानेप्रवेश्यअवस्थापयेत्। स्वातंमृदाप्रयेत्। ततःपिंडदानं। आचमनंप्राणायामः। अथविं
 सुरोसप्तव्याधाइत्यादि। अपसव्यं। दृष्टिनिच। अस्तिमिंचयनपिंडोपदाराणोपवित्रता। नृ०।
 मत्स्यातश्चमधुवाता० मधुशअद्यादि। एवंगुणविशिष्टायांपुण्यतिथौगोत्रस्यप्रेतस्यशास्त्रोक्तं
 अस्ति संचयनपिंडदानमहंकरिष्ये। पात्रेजपः। स्तरणं। अबनेजनं पिंडदानंपुनः प्रत्यवनेजनी।
 पूजानेवेद्यां। अथाच्छादनं० नैवेद्येऽपिंडस्यार्चनविधेः परिपूर्णता। अनेनपिंडदानेनगोत्रस्यप्रेतस्य

परलोकेशास्त्रोऽसिः न्यूनाः एं॥ चतीथदिवसकर्मयोग्यताप्राप्तिः॥ दशाहकर्मयोग्यताप्राप्तिः॥ नदं
 कलेभिरिति विसर्जनं॥॥ चतीयेदिने संध्याकाले त्रिषु मन्त्रपात्रेषु अश्वत्थसर्पापे आकाशे दु
 ग्धोदकदानविधिः॥ आचमनं प्राणायामः॥ अपवित्रः॥ रे॥ सप्तव्या॥ अश्वत्थसर्पत्तपसव्या॥ दृष्टिः
 दुग्धोदकदानोपहाराणां पवित्रता॥ भूः॥ मधु॥॥ अथादिमासे पहेति थौदिने गोत्रस्य अमु
 कप्रेतस्य शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं दुग्धोदकदानमहं करिष्ये॥ गोत्रप्रेत आकाशे दुग्धं विचार
 वं त्रिषु पात्रेषु गोत्रप्रेत आकाशे उदकं धिवा॥ एवं त्रिषु पात्रेषु अस्य दुग्धोदकदानकर्मणो
 एं॥ अनेन दुग्धोदकदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य शास्त्रोक्तफलावाप्तिः॥ न्यूनातिरिक्तं एं॥॥
 त्याज्यवस्त्रपरिधानं॥ आचमनं प्राणायामः॥ विष्णुः॥ ३ अपवित्रः॥ रे॥ सप्तव्या॥ अश्वत्थसर्पापे आकाशे
 योगिभ्य एव चानमः॥ ३ आह॥ गयायां स्थये मेव देशकालपात्रद्वयश्रद्धासंपत्तपसव्या॥ दृष्टिः
 दृष्टिः॥ प्रेत आहो॥ ता॥ प्रयोगः॥ देशे च अमुकस्य गोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादिदेहावयवप्राप्त्यर्थं
 शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं प्रथमाह पिंडोदकदानमहं करिष्ये॥ सव्यां विष्णु पूजा पात्रेन पालि

४०

दुग्धव्याणि पिष्टा दुग्धावृता मधु॥ तिला उदका धूपदीपा अनेन नं पिंडदानं पुनप्रत्यवने जनां शृणा
 ने वेद्यं॥ सव्या आचमनं प्राणायामः॥ सुप्रोक्षितं शिक आपः॥ सौमनस्यं॥ अहं च अपसव्या आमा
 न्नसंकल्पं गोत्रप्रेत तिलोदकां जलिस्तो॥ एकां जलि पिंडो परिदद्यात्॥ ततः प्रवृत्तिद्वयं शाहपयं
 तद्वदधिके अंजलिदद्यात्॥ एवं १० शतं नवति॥ अस्य पिंडोदकदानकर्मणो परिपूर्णं॥ अ
 नेन पिंडोदकदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य मूर्धादिदेहावयवप्राप्तिः॥ शास्त्रोक्तफलावाप्तिः॥ द्विती
 याह पिंडोदकदानयोग्यताप्राप्तिः॥ न्यूनातिरिक्तं परिपूर्णं॥ एवं दशाहपयं तं दशमेदिने पिंड
 दानानंतरं तैलकल्कोल्लोदकदानयोग्यताप्राप्तिः॥ ततः स्नानं कृत्वा दशकर्षं ऊयति रेखा
 मुखे अ० धविस्ती० विततिलं वः॥ तत्प्रकारः॥ आचमनं प्राणायामः॥ विष्णुः॥ ३ अपवित्रः॥ रे॥ सप्त
 व्या॥ संपत्तपसव्या॥ दृष्टिः॥ तैलकल्कोल्लोदकदानोपहाराणां पवित्रता॥ भूः॥ सत्यं॥ तस्य० यात्राम
 धुवाता० मधु॥॥ अथादि गोत्रस्य प्रेतस्य मलापनुत्पथं शुचित्वप्राप्त्यर्थं शास्त्रोक्त दशकर्ष
 पु तैलकल्कोल्लोदकदानमहं करिष्ये॥ गोत्रप्रेत तैलेनोद्वेष्टा॥ एवं दशा गोत्रप्रेत कल्केनोद्वे
 त्थ्या एवं दशसु गोत्रप्रेत उल्लोदकेन स्नाहि॥ एवं दशसु अस्य तैलकल्कोल्लोदकदानक

संवांकर्मलेपश्चस्यसूक्तनरदाजः। इति विष्णुदेवते। त्रिष्टुप् छंदः। विष्णुतर्पणः। उं संवांक० ता। अ
 तसी०३ याविश्वासां० थां अतसी०३। परोमात्रयेति सप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठऋषिः। विष्णुदेवता।
 उं यज्ञयेति स्वः। ऐं शश्च त्रिष्टुप् छंदः। विष्णुतर्पणे विनियोगः। उं परोमात्रया० सो० अतसी०३। नेतेवि
 लो०। न०। अत०३ नमर्तइति सप्तर्चस्यसूक्तस्यवसिष्ठऋषिः। विष्णुदेवता। त्रिष्टुप् छंदः। विष्णुत
 र्पणे विनियोगः॥ नमर्त० त० अतसी३ त्वं विलोः०। न०। अतसी३। दक्षिणासंकल्पः। सुप्रोहितादि
 कं कृत्वा। ततविष्णुतर्पणकर्मणः प्रतिष्ठा सिध्यथं। हिरण्यदक्षिणानि० द्रव्यं क० सो० चिद्वालाणां०
 दानगवार्पापदा। विष्णुः प्रीयतां। ब्राह्मणनोजनं॥ अनेन ततविष्णुतर्पणेन गोत्रस्य प्रेतत्वं
 विमुक्तिः। सुवृषानि वृत्तिः। शास्त्रोक्तफलवाप्तिः। वृषो जगत्कर्मयोग्यता प्राप्तिः॥ तदनंतरं स्ना
 नं कृत्वा। वृषो जगत्कर्म॥ चतुरस्रं स्तंडिलं कृत्वा। दशान्यां सहिरण्यं सपत्न्यं सर्वे विधी समन्वितं स
 त्थान्योपरिरुद्रकलशं स्थापयित्वा। प्रतिदिशं समीपे शालां निरवाय संस्थाप्य। आचमनं प्राणायामः। ४२
 स्वस्त्ययनं अधादि प्रयोगमुच्चार्य। नमि संस्कारादिह विप्रद्विणं। पिष्टमयं इविः। पात्रे अंतर्धाय।
 उं रस्मिनुष्टं गृह्णामि। इति त्रिगृहीयात्। चतुर्थं कृत्वा। शेषानि मशनं। पूज्यं शुभमासादयामि।

आसादनं। पूज्यं त्वामुष्टं प्रोक्ष्याति प्रोक्षणं। आलोड्य चर्वधिश्रयणं। स्योनाहृथिवातिकलस्थापनं। श्रि
 तानि वारणां। दि० आन्यभागं तं कृत्वा। इदं रतितादिति स्त्रि० आन्याकुतीः। कवेण कृत्वा। इदं रतिरिह
 रमध्वं स्वाहा॥ इदं धृतिरिह स्वधृति स्वाहा॥ २॥ उपसृजं धरुणं मात्रे धरुणे मातरं धरुणां रायस्योषम
 स्मास्तु दीधर स्वाहा॥ ३॥ ततो नरदाजः पूषा गायत्री। उं पूषा गा अनेन न इति चतुर्गृहीतं। पोस्तं
 चरुं कृत्वा। नमर्तुवः स्वः इति रुद्रकलशं पूरयित्वा। चतुर्विधं सिसहस्रपोषमिं दायत्वा। श्रवोददत्ता अहं
 तमस्य रिष्टमिलान् गेपायनं॥ यावतीनामिदं करिष्यामि। नृयसीनामुत्तमां सामां क्रियासे॥ ४॥ पु
 वमसि सहस्रपोष० क्रियासे॥ इति मंत्रेण दक्षिणे त्रिशूलं वा मेचकं। वृषपदं श्रीवायां। यतोपवी
 तादियथोक्तमलं कारणं कृत्वा। रुद्रकलशमादाय आपोदिष्टेति नवर्चनसूक्तेन वृषवस्त्र
 तरीश्यामिंपरित उर्वारं प्रदृणी जयति। अनेन पश्चादुपविश्य प्रयोगमुच्चार्य सवेन पुत्राना
 दाय कृत्वा नृदभान् सर्वे विधी र्यवांश्च गृहीत्वा षोडशैर्न पुरुषसूक्तेन तर्पणं क्रियाति। अंतरे
 तसीतादिनिःश्लोकैश्च ततो दक्षिण निमुख उपविश्य। अपसव्यं कृत्वा। पुष्टं ऊशान् अधोमू
 लान् कृत्वा सर्वे विधी तिलान् गृहीत्वा प्रतनुस्मरेत्। पितृतीर्थेन गोत्रप्रेतवृषवस्त्रतरीपु

के तिलोदकंते। एवं तर्पणं कृत्वा। सवत्सरा। आचम्य वृषवत्सरीणा मुष्मन् अर्चयति। प्रथमं सुप्रोहिता
 दि-अहमुष्मन्नामीत्यंतं कृत्वा। पश्चात्सवेन। एतं युवानं पतिवोद दामितेन कीलंती श्वरथ प्रिये
 ण। मावश्वात्रजनुषासंविदानारायस्योषेण समिषा मदेमस्वादा। अनेन मंत्रे एतं युवानमिति
 प्रेरणं। ततो मयो नुरित्यनु मंत्रं च अर्चयति। इति क्रमः। एतं युवास्मिन्नमिति पठित्वा दहिणस्कं
 धेन प्राचां प्रेरयेत्॥ सुप्रोहितादि। अपसव्यं कृत्वा गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं वसु
 रुद्रादिलोकप्राप्त्यर्थं शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं। इमं वृषं वत्सरी च उच्यते संयुक्तं यथाशक्त्यलं
 कृतं वृषपदग्रीवालं बितं रुद्रदेवतं गंधाद्यर्चितं अहमुष्मन्नामी। वृषदाहिणं रुद्रस्तेन उदकं
 निनयेत्। यथोच्चायमयो नुरित्यनुवाकशोषणानुमंत्रयेत्। ततः स्विष्टकृदादिब्रह्म। विमो
 कांतं कृत्वा। अस्य कर्मणः समृद्ध्यर्थं यथा संपन्नेनानेन सति पर्यं तेन नोजनेन पायसेन त्रीन्
 बालान् अहं तपयिष्ये। भगवत्यः कर्मणि देवताः प्रीयतां। दहिणा संकल्प्य ततः कर्मापव
 गसं कल्प्यः॥ शन्नद्रुद्रादी इत्यादि। अस्य वृषोऽस्य कर्मणो० परिपूर्णमस्तु। शास्त्रोक्तम
 लावाप्तिरस्तु। अनेन वृ० गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिरुक्ता। वसुरुद्रादित्य

४३

लोकप्राप्तिरस्तु॥ ततः स्नानं देवपूजापूर्वकं एकादशाहं सर्वं अपसवेनादर्नचदुं निधाय। सर्वा
 या० प्रेतश्चाहं बालणकार्यं० अमुकगोत्र अमुकप्रेत अवनेनि ह्वा एतदपायं। एषो अर्चः। पूजा
 प्रेतैकोदिष्टेभ्यो नमः॥ सव्यं। आचमनं। प्राणायामः। ३ पुरनराचम्य। अपवित्र इत्यादि० देवताभ्यो
 मद्रायोगिन्येव चानमः। इत्याह नू० गयोयां० देशकालपात्रद्रव्यश्रद्धासंपत्ता अपसव्यं। दहि
 णो० अपवित्रता। तिलान् एडित्वा। नू० पुव इत्यादि व्याकृतीः। ततः वि० यात्। मधुवाताम् पु०
 इति न पित्वा तिलान् विकीर्य। अघेत्यादि० गोत्रस्य प्रेतस्य एकादशाहं निमित्तं प्रेतत्वविमु
 क्त्यर्थं ह्युत्पानिहृत्यर्थं शास्त्रोक्तं० प्रेतैकोदिष्टविधिना युष्मदनुज्ञया आह महुं करिष्ये।
 गोत्रप्रेत अमुक इदं ते आसनं। एकमर्घ्यं। शन्नो देवीति पूरयित्वा। तत्र तिलोसि। इति लान् प्रहि
 ण्या अत्र चंदनादि अर्घ्यस्यार्चनविधेः परिपूर्णता। चद्रूपसिष्यवित्रं मुक्ता। पूजा प्रेतैकोदिष्टेभ्यो
 नमः। यादि व्या इत्यादि० गोत्रप्रेत एतत्ते अर्घ्यं सकलमर्घ्यं निनयेत्। ततो न्युक्षपात्रं। शुं धंतां लोका
 प्रेतसदना प्रेतसदनमसि। प्रेतैकोदिष्टेभ्यः स्नानमसि। ततो चद्रूपसि अत्र चंदनादियथा दत्तं गंधा
 घर्चनं। उपवीतं च। गोत्रप्रेतते। वस्त्रादिकं कल्प्य। समुदाहिकं न उच्यते कथं कथं। अर्चनविधेः

परिपूर्णता। सव्यं आचमनं। अपसव्यं। अपहृत् सुगारहांसि। पृथिते पात्रमित्यादि० अमृते अमृतं तु
होमि। इदं विष्णुरित्यादि। एतत्ते विष्णो अनंरहा। उदको पस्पशनिं। इदमन्नं यद्दत्तं यथा दास्यमानं
नं आमानं सद्युतं गोत्रं अमुकप्रेतत्ते। ततः नूरादिजपः। अघेत्यादि० गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य।
एकादशाहनिमित्तस्य श्राद्धस्य प्रेतैकोद्दिष्टविधेर्यन्तं यन्नत्तं तद्वत्प्रसादात्संपन्नं।
एतदः सूर्यः। संकल्पसिद्धिः। पिंडपात्रे नूरादिजपः। समूहदत्तस्तरणं। अचने जनो गोत्रं अ
मुकप्रेतं अचने निश्चाततः पिंडदानं गोत्रं अमुकप्रेतत्ते। प्रत्यवने जनं। अत्राच्छदनादि० एतत्ते
वासः। नैवेद्यसंकल्पः। अत्राच्छदनादि गोत्रं अमुकप्रेतत्ते। पिंडार्चनविधेः परिपूर्णता। अ
नेन पिंडदानेन गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः। सुवृषानिवृत्तिः। शास्त्रोक्तफलावा
प्तिः। सव्यं आचमनं। ततः सुप्रोहितं। शिवा आपः। सोमनस्यं। अस्तं च। अपसव्यं। दक्षिणा
संकल्पः। रजतदक्षिणानिष्कं गोत्रं प्रेतत्ते। अहय्यकाले गोत्रस्य प्रेतस्य उपतिष्ठतां। पवि
त्रमास्तीर्य ह्यस्मिन्मुदकं निनयेत्। सव्यं पुनर्दक्षिणा। अस्य हिरण्यं यं प्रेतश्राद्धं ब्राह्मणं धध
उच्यते महुं संप्रददे॥ अपसव्येनाभद्रं कर्णे निरतिपिंडं प्रहेपः। ततः अस्य श्राद्धस्य यः कश्चि

नूनातिरिक्त इत्यादि० अनेन एकादशाहश्राद्धेन गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः। ज्ञानदानयोग्यता प्रा
प्तिः। नूनातिरिक्तं सर्वं परिपूर्णं अनिरम्यतां। वस्त्रपरित्यागः। सव्यं स्नानं अन्यवस्त्रपरिधाय त्वाच
मनं। प्राणायामत्रयं कुर्यात्। पुनराचमनं। अघेत्यादि० पूर्ववत् गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं सु
वृषानिवृत्त्यर्थं कस्मै कस्मै चिद्वा० ददे। नगवान्पापहाविष्णुः प्रीयतां। एवं एकं यमोद्देशेनाह
वमेकं चित्रलेखकोद्देशेन। एवमेकं विचित्रलेखकोद्देशेन। अपसव्यं गोत्रस्य प्रेतस्य सुवृषानि
वृत्त्यर्थं शास्त्रोक्तफलावाप्त्यर्थं यथा दास्यमानाः एकादशसत्तिलोदककुंजाः सोपस्कराः विष्णु
देवताः गंधाद्यचिताः कस्मै रचिद्ब्राह्मणाय दास्यमानाः गोत्रं प्रेतत्ते। सव्यं नगवान्पापहाविष्णुः
प्रीयतां अपसव्यं एभिः सत्तिलोदककुंजदानेन गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिः सुवृषा
निवृत्तिः शास्त्रोक्तं। सिः। द्वादशाहकर्मयोग्यता प्राप्तिः। सव्यं कृत्वा तीर्थदेवतानां प्रीत्यर्थं नू
ना० अंध्याशक्तिब्राह्मणान् अदंतपीयूषे भगवत्प्रीत्यर्थं देवताः प्रीयतां। ततः स्नानं कृत्वा कृ
गच्छेत्। एवमेव स्त्रियामपि। ततः द्वादशाहस्नानं संध्यादिनित्यकर्मजत्वा गोत्रस्य प्रेतस्य प्रा
दिद्वादशाहकर्मप्रारंभमिति पूर्ववत् षोडशोपचारपूजा कृत्वा द्वादशाहादीनि पंचदशश्राद्धा

एकादशवर्गप्रयोगः। अथादिगोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं द्वादशाहप्रवृत्तीनि एकादशमा
 सिकानिश्चाद्विधौ पालिकनूनषण्मासिकजनाहिकसहिता न्द्वादशाहकनमिनिमा
 निमिन्नामिप्रतेकोदिष्टविधिनायनूनयन्नततं अहंकरिष्यादितोयष्ट्यायां द्वादशप्रभु
 तानां एकादशमासिकश्चादानां त्रैपलिकनूनषण्मासिकजनाहिकसहिता न्द्वादशाहकन
 मिन्नानां प्रतेकोदिष्टविधिनायनूनयन्नततं घ०। तृतीयपृष्ठायां प्रतेकोदिष्टविधिनायनून
 यः कश्चित्० इति विशेषः। एभिः आद्यैः गो० प्र० सु० शा०॥ द्वादशजं नदानयोग्यताप्राप्तिः न
 नातिरि० ए० न दं कर्णे० विसर्गः। इति समापनं। ततः स्नानं शुक्लवस्त्रपरिधाय। स हो पण्डितः
 देवपूजां कृत्वा। अघेत्यादि पूर्ववत् प्रयोगः। सम्येन। द्वादशसानोदजं नानित्या नानित्यघ
 टनित्यदीपसंकल्पमहं करिष्ये। अपसव्यं। गोत्रस्य प्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थं। ह्युत्पानि०
 कस्मै चिद्वास्त्रणाय दास्यमानाः द्वादशसानोदजं नानित्या नानित्यघटनित्यदीपदानयो
 ग्यताप्राप्तिः। एभिर्द्वादशसानोदजं नदानैः गोत्रस्य प्रेतस्य ह्युत्पानिदृष्टिः। प्रेतत्वविमुक्तिः॥ ४५
 शास्त्रोक्तः। तिः। नित्यान्नयोग्यताप्राप्तिः। गोत्रस्य प्रेतस्य त्रयो द्वादशप्रवृत्तिसंवत्सरं यावत्॥

अहरहः ह्युत्पानिदृष्ट्यर्थं शास्त्रोक्तं। अष्टाचत्वारिंशत्पथिकशतत्रयं द्वादशाहप्रवृत्तीनि जोजननिःकृतिनू
 तद्व्यंकस्मै चिद्वास्त्रणाय दास्यमानं गोत्रप्रेतत्वे। अशक्तस्य तु। नित्यान्नसंकल्पनिःकृते यथा स
 पन्नं द्रव्यं गोत्रप्रेतत्वे। अनेन नित्यान्नदानेन गो० प्रेतस्य अहरहः ह्युत्पानिदृष्टिः। शास्त्रोक्तं फल
 वाप्तिः॥ नित्यद्वययोग्यताप्राप्तिः॥ ततो नित्यद्वयसंकल्पः॥ गोत्रस्य पूर्ववत् अष्टाचत्वारिं
 शत्पथिकशतत्रयसानोदजं नानित्या नानित्यघटनित्यदीपदानयो
 ग्यताप्राप्तिः। सम्यं। नगवान्पापदाविष्णुः प्रीयतां। अपसव्यं। अनेन सोपस्करानित्य
 घटदानेन गोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अहरहः ह्युत्पानिदृष्टिः। शास्त्रोक्तं। तिः। नित्यदीपदानयो
 ग्यताप्राप्तिः॥ नित्यदीपसंकल्पः॥ गोत्रप्रेतस्य परलोके तमो निदृष्ट्यर्थं शास्त्रोक्तं। अमृतताहप्र
 वृत्तिसंवत्सरं यावत्। अहरहः तमो निदृष्ट्यर्थं कस्मै चि० दास्यमानाः नित्यदीपः सोपस्क
 रः विष्णुदेवताः गंधार्घचितः तन्निष्क्रये यथा संपन्नं द्रव्यं गोत्रअमुकप्रेतत्वे। सम्यं। नगवान्
 प्रीयतां। अनेन दीपदानेन गोत्रस्य प्रेतस्य परलोके तमो निदृष्टिः। शास्त्रोक्तं फलवाप्तिः॥ स

पिंडीकरणयोग्यताप्राप्तिः॥ततःपूर्वेनततंचेतर्हिःरुणधेनुसंकल्पः॥गोत्रस्यप्रेतस्यरुणत्र
 यविमोचनार्थंयथाहास्यमानंरुणधेनुसांतिकांगांयथोपस्करसहितोरुदेवतांकस्मे
 दचिंदास्ये।इत्यादि।ततःस्नानं॥॥अथसपिंडीकरणं॥पूर्वविश्वेषांदेवानांपादप्रक्षालनं
 पश्चात्पिंडाणां॥अथेत्यादि।गोत्रस्यप्रेतस्यपिंडत्वप्राप्त्यर्थंसपिंडीकरणनिमित्तंगोत्राणां
 पिंडपितामप्रपितामहानांअमुकारअमुकशर्मणांवैश्वदेवपूर्वकंसैकोद्दिष्टंपार्वणविधि
 नायुष्मदनुज्ञयाश्राद्धमहंकरिष्ये।शक्तोदेवीतिअर्घपात्राणिपूरयित्वा।अर्घचर्चनविधि
 कृत्वावैश्वदेवार्घ्यंदत्त्वा।ततःप्रेतस्यावस्थिचउत्थंशं।दत्त्वा।येसमानाःसमानसःपितरो
 यमराज्येतेषांलोकःस्वधानमोयशोदेवेषुकल्पतां।येसमानाःसमानसोजीवाजीवेषु
 मामकाःतेषांश्रीमयिकल्पतामस्मिंलोकेशतंहिमाः॥समानोमंत्रःसमितिःसमानीस
 मानंमनःसहचिन्तमेष्वां॥समानंमंत्रमनिमंत्रयेवःसमानेनवोद्दिष्टाजुहोमि।समानीव ४६
 आकूतिःसमानाहृदयान्वितः।समानमस्तुवोमनोयथावःसुसहसति।येसमानाः

तिमंत्रचउत्थंपवित्वागोत्रस्यप्रेतस्यअर्घ्यानिगोत्रस्यपिंडःअमुकशर्मणःअर्घ्येणसहसंयु
 ज्यतां।एवंपितामहप्रपितामहसंभ्यामपिसंयोजनं॥ततःपित्रादिभ्योर्ब्रह्मदानं।अर्घ्यादिपिंडदानं
 चउत्थोदत्त्वा।प्रेतपिंडस्यावनेजनादिनैवेद्यसंकल्पांतत्तत्त्वा।आचम्याप्रेतस्यपिंडः।अमुक
 शर्मणःपिंडेनसहसंयुज्यतां।एवंपितामहस्यप्रपितामहस्यापि।ततःप्रत्यवेनेजनादिसर्वं
 शिवत्।अतः॥अर्घ्यप्रेतश्राद्धस्नानेएकोद्दिष्टश्राद्धउत्तरणीयः।स्वधावाचनंएकोद्दिष्टस्यहस्त
 श्राद्धंसमाध्यासयंमोहधेनुसंकल्पः॥अथस्त्रियाःसपिंडीकरणं॥अथेत्यादि॥गोत्रायाःप्रे
 तायाःअमुकीदेविदायाः।सपिंडीकरणंसपिंडीकरणनिमित्तंगोत्राणांमातृपितामहीप्र
 पितामहीनांअमुकीदेविदानांवैश्वदेवपूर्वकंसैकोद्दिष्टयुष्मदनुज्ञयाश्राद्धमहंकरिष्ये
 शेषंश्ववत्।तीर्थदेवतानांब्राह्मणभोजनं॥॥इत्यर्घ्यदेहिकीक्रियाविधिः॥॥॥॥
 अथसहगमनविधिः॥॥मिताहरादिपारिजातयोःमृतेभर्तृरिब्रह्मचर्यंतदत्तारोहणंवे
 ति।आत्तर्त्तमुदितेरुष्टाप्रोषितेमलिनाक्षशा।मृतेमयेतवापत्योसास्त्रीशेयापतिव्रता॥

मेव हि। त्वमेव शरणं विस्त्रो शरणं पतिर्मम। स्वर्गवानरकेवा त्वं यत्र यत्र गमिष्यसि। तत्र न त्वहं
 पृष्ठे स्वर्गे मये। सिचा शुचि। ब्रह्महत्यादिनिःपापैः स्त्रां मोक्षामियमालयात्॥ अहं ब्रह्मास्मदीवि
 सुरहं सूर्यश्चदिक्यतिः। आदित्यश्च द्रावणलोथवायुघोर्नमिरापोऽहनि शिं च। एते समस्ता
 मम साहसेन उष्णं उमे देववराश्च सर्वे सप्त प्रदक्षिणी त्तत्त्वचिता मारो ह्ये सती। चरणो ह्ये य
 नर्तुस्तं ध्यात्वा जगदीश्वरं। इमाना रीरविधवाः सुपत्नीरां जनेन च। सपिषा संविशंता अन
 श्रवो नमीवाः सुरत्रा आरोहं जनयो यो निमये। अनय च देवतादीनां मचिता मारो ह्ये यत्ता ॥
 अथ प्रवेशनमंत्रः॥ इदं शरीरं सकलं मदीयं दग्धा कृशानोऽरुदिव्यमाशुः। तथा स्व नर्तुं
 रुदिव्यदेहं नर्तुं समीपं नगवन् ब्रजामि॥ १॥ किं मया न कृतं साधु न वे घदितवान्वा। इत्थं श
 रीरमालिं ग्यमविश्यामि कुताशनं॥ इत्थं साहसं दृष्ट्वा करताली प्रदापयेत्। हरिना मोक्षार
 णं स्य जनैश्च कारणं॥ इति सहगमनविधिः॥ ॥ सहगमनफलान्तिशयः॥ ॥ ब्रह्मघोष
 कृतघ्ना वा मित्रघ्ना वा यथो न वेत्। पुनात्यविधवा नारी तमादाय मृता उया॥ ॥ यदि मविष्टो नर

४८

कंबधः पारौ स्तु दारुणैः। संप्राप्तो यातना स्थानं गृहीतो यमकिं करैः॥ २॥ तिष्ठते विवशो वेष्टु वक्ष्यमा
 णः स्वकर्मभिः। मालया हीयथा स पं बला दुश्चरते बिलान्॥ ३॥ तद्दुष्टस्य सानारी तेनैव सह मोद
 ते। तिस्रः कोट्योऽध कोटी च यानि रोमणि मानुषे॥ ४॥ तावकालं वसे स्वर्गे न त्तरिं यानुगच्छति॥ मृते
 न त्तरि यानारी समा रोहे दुताशनं॥ ५॥ अरुंधती समाचार स्वर्गे लोके मदीयते। मानकं पैतृकं चै
 व यत्र कन्या प्रदीयते॥ ६॥ कलत्रयं पुनात्येषां न त्तरिं यानुगच्छति॥ तत्रैव सा नर्तयिष्यमाना स
 रोगिणी॥ ७॥ क्रोडते पतिना सार्द्धं यावदिन्द्राश्च उर्दश॥ शरीराद्धं स्मृतानारी पुण्या पुण्यफलैः स
 मा॥ ८॥ अन्धारुद्ध जीवन्ती सा धी नर्तयिता यसा॥ ९॥ अयं उ स वासां स्त्रीणां मगजिणी नाम ब
 लपत्न्या ना च मचंडालं सा धरणे धर्मः। बालाणीनां उ पृथक् चित्तां निषेधः। एकचित्तां न दोषः
 पृथक् चित्तां समा रुत्वन विप्रांगं उ मर्हतीति विशेषो पादानात्॥ बालाणी निरेकचित्ता समा
 रोहं कायमेवा। अगर्जिणी निरबालपत्न्या निः स्वर्गान्तिना पिणी निः गान्तिना दि न्ति। मो
 क्षका मानि ब्रह्मचर्यपक्षो गी कर्तव्यः। मोक्षान्तिना पिणी निरनित्या त्प सुख स्वर्गाधिभायु

व्योमकर्तव्यः। स्वर्गमिच्छन्ति विप्रश्चानिः। एचित्पांशरीरव्ययः॥ ब्राह्मणव्यतिरिक्तानां पृथक्
 चित्पामपिन दोषः॥ ॥ उदकग्रासांश्च उरोचुं के वै धव्यं मम हर हर स्वाहा॥ पतिविशोगमे
 मा ऊरुमा ऊरु स्वाहा॥ वध्यात्वदोषं नाशाय। नाशाय स्वाहा॥ दोषं नाशय मे मा नूया नूया स्वा
 हा॥ एते उदग्रासमंत्राः॥ ॥ सहगमनविधिः॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ २२२॥
 द्विवेदिः। श्यामसुतदेवतल्लनागरस्तातीयेन निखितामिदं पुस्तकं समाप्तिमगादित्यनं प
 त्रवितेन॥ द्विवेदी रामतल्लस्येदं पुस्तकं॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥